

Kiteen kaupungin esiopetussuunnitelma 2026

Nimi
Kunta
Pdf luotu

Kiteen kaupungin esiopetussuunnitelma 2026
Kitee
8.5.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.	3
1.4. Kiteen kaupungin paikallisen esiopetussuunnitelman laadinta.	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	5
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	8
2.3. Arvoperusta.	10
2.4. Oppimiskäsitys.	13
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	15
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	16
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	17
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	19
2.5.4. Monilukutaito (004).	21
2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005).	23
2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	24
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	25
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	27
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	27
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	31
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	33
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	39
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	41
4.1. Monipuoliset työtavat.	41
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	43
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	45
4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001).	46
4.3.2. Kielten rikas maailma (002).	49
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	51
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	54
4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	57
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	61
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	63
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	66

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.	66
5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	66
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	67
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	71
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	74
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	75
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	76
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	77
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.	80
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	80
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	81
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	82
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus.	82
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	84
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	86
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	86
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	87
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	87
6. Opiskeluhoolto.	89
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	89
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	94
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	94

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoolto.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja¹⁶. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

16 Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁷ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁸ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁹ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.

1.4. Kiteen kaupungin paikallisen esiopetussuunnitelman laadinta

Kiteen kaupungin esiopetussuunnitelma toimii kaikkien esiopetusryhmien yhteisenä työkaluna, jonka tarkoituksena on ohjata ja tukea pedagogista työtä sekä varmistaa esiopetuksen yhdenmukaisuus ja laatu koko kaupungissa. Suunnitelma tukee henkilöstöä arjen kasvatustyössä, oppimisen ja osallisuuden edistämässä sekä yhteistyössä huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa.

Suunnitelman päivitystyö toteutettiin kevätlukukaudella 2025 sekä uudelleen kevätlukukaudella 2026 osana valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden uudistusta. Päivitysten yhteydessä käsitteistöä tarkennettiin kauttaaltaan ja kolmiportaisen tuen malli uudistettiin

¹⁷ Perusopetusasetus 9 §

¹⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6§

vastaamaan nykyistä lainsäädäntöä sekä 2026 lisättiin liikunnalliseen elämäntapaan ja toimintakulttuuriin liittyvät muutokset. Tuen toteutustapaa tarkennettiin ryhmä- ja lapsikohtaiseksi yhteistyössä perusopetuksen ammattilaisten kanssa. Lisäksi esiopetussuunnitelmaan lisättiin uusi luku 7.

Tuen mallia koskevat kuvat ja esimerkit päivitettiin helpommin luettaviksi ja arjen konkreettisiksi työvälineiksi. Oppilashuoltoa käsittelevää lukua tarkennettiin ja arvioinnin tueksi otettiin käyttöön Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) tuottama Valssi-arviointijärjestelmä.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin²⁰ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²¹. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki²².

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²³, tasa-arvolaki²⁴, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁵ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁶, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁷, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁸ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁰ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³¹.

Suomen perustuslain³² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

20 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

21 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

22 Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)

23 Yhdenvertaisuuslaki

24 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

25 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

26 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

27 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

28 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

29 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

30 Hallintolaki (434/2003)

31 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

32 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³³. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³⁴. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁵. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁶, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁷. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁸ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden⁴⁰, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴¹. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeja⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä

33 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

34 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

35 Varhaiskasvatustalake 12 §

36 Perusopetuslaki 27 §

37 Perusopetuslaki 10 §

38 Perusopetuslaki 2 §

39 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

40 Perusopetuslaki 9 §

41 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

42 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

43 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

44 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

45 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

46 Perusopetuslaki 3 §

lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokemuksen turvallisuuksensa perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Esiopetuksen järjestäminen Kiteellä

Lapsen on osallistuttava esiopetukseen vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Kiteellä esiopetusta järjestetään Hutsin koululla, Kesälahden koululla sekä Puhoksen koululla erillisissä esiopetusryhmissä. Lapsi osallistuu esiopetukseen oman lähikoulun alueensa mukaisesti.

Esiopetus on suunnitelmallista, tavoitteellista ja lapselle luontaisen leikin kautta tapahtuvaa oppimista. Sen tavoitteena on tukea lapsen itseluottamusta, omatoimisuutta sekä oppimisvalmiuksien kehittymistä. Esiopetus on maksutonta. Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, mikäli matka kotoa esiopetuspaikkaan on yli kolme kilometriä. Kuljetuksissa noudatetaan Kiteen sivistyslautakunnan vahvistamia kuljetusperiaatteita.

Esiopetusta järjestetään pääsääntöisesti koulun toimintapäivien mukaisesti vähintään 700 tuntia lukuvuodessa. Opetuksen järjestäjä vastaa tuntimäärän toteutumisen seurannasta osana vuosittaista suunnittelua ja arviointia. Mikäli tuntimäärän toteutumisessa havaitaan poikkeamia, tilanne arvioidaan ja tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytään.

Esiopetuksen lisäksi lapsilla on mahdollisuus osallistua täydentävään varhaiskasvatukseen aamuisin ennen esiopetusta ja iltapäivisin esiopetuksen jälkeen. Täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään lukuvuoden aikana esiopetuspaikkojen yhteydessä. Se on maksullista varhaiskasvatusta, ja siihen sovelletaan varhaiskasvatusmaksuja, joihin vaikuttavat perheen koko ja tulot, hoidossa olevien lasten määrä sekä ennalta kirjallisesti sovitut hoitoajat. Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta vahvistaa varhaiskasvatusmaksujen perusteet. Mikäli lapsi tarvitsee esiopetuksen lisäksi vuoroa, esiopetus toteutetaan esiopetuksen omissa yksiköissä.

47 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

48 Perusopetuslaki 31 §

49 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

50 Perusopetuslaki 35 §

51 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

52 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua Kiteen esiopetuksessa

Kiteen esiopetuksen toteutuksen perustana on valtakunnallinen esiopetuksen opetussuunnitelma, paikallinen esiopetussuunnitelma, yksikkökohtainen lukuvuosisuunnitelma sekä lapsen henkilökohtainen esiopetussuunnitelma. Lisäksi esiopetuksen käytännöt pohjautuvat lapsikohtaisen ja ryhmäkohtaisen tuen järjestämiseen. Toimintaa ohjaavat myös positiivisen

53 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

54 Perusopetuslaki 35 §

pedagogiikan ja ratkaisukeskeisyyden periaatteet sekä inklusion ja suvaitsevaisuuden vaaliminen.

Kiteellä esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä vahvistaa oppimisvalmiuksia, tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Toiminnan kautta harjoitellaan toisten huomioon ottamista ja erilaisuuden hyväksymistä, hyviä käytöstapoja sekä kykyä toimia sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä. Esiopetuksessa vahvistetaan lapsen myönteistä minäkuvaa ja itsenäistä ajattelua, tuetaan omatoimisuutta ja itseilmaisua sekä mahdollistetaan lapsen osallisuus ja vaikuttaminen omana yksilönään. Tavoitteena on huomioida lapsen yksilölliset toiveet, tarpeet ja tavoitteet. Oppimisen iloa tuetaan erityisesti leikin, toiminnallisuuden ja fyysisen aktiivisuuden keinoin. Esiopetuksen tehtävänä on ennaltaehkäistä mahdollisia kehityksen ja oppimisen vaikeuksia sekä luoda myönteisiä oppimiskokemuksia. Lapsia rohkaistaan tunnistamaan ja nimeämään vahvuuksia sekä itsessään että toisissa, ja päivittäisessä vuorovaikutuksessa opetellaan huomaamaan hyvää toisissa ihmisissä ja ympäristössä.

Lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Yhteistyötä tehdään perheiden, muiden esiopetusryhmien, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön kanssa sekä muun muassa perheneuvolan, lastenneuvolan, SiunSoten terveys- ja sairaanhoitopalvelujen, perhetyön ja lastensuojelun kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään järjestöjen, seurakuntien, yhdistysten ja kulttuuripalvelujen, kuten kirjaston kanssa.

Esiopetuksemme perustana ovat:

- Valtakunnalliset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet
- Paikallinen esiopetuksen esiopetussuunnitelma
- Ryhmävasu ja lukuvuosisuunnitelma
- Lapsen henkilökohtainen esiopetussuunnitelma
- Ryhmäkohtainen tuki ja lapsikohtainen tuki
- Positiivinen pedagogiikka ja ratkaisukeskeisyys
- Inklusion ja suvaitsevaisuuden vaaliminen

Esiopetuksen tavoitteet Kiteellä:

- Lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen tukeminen
- Oppimisvalmiuksien tukeminen
- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen
- Toisten huomioon ottaminen
- Hyvät käytöstavat
- Yksilönä ja ryhmän jäsenenä toimimisen harjoittelu
- Myönteisen minäkuvan vahvistaminen
- Itsenäisen ajattelun tukeminen
- Arjen omatoimisuuden tukeminen
- Lapsen osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistaminen
- Itseilmaisun tukeminen
- Lapsen yksilöllisten toiveiden, tarpeiden ja tavoitteiden huomioiminen
- Oppimisen ilon löytäminen leikin, toiminnallisuuden ja fyysisen aktiivisuuden kautta
- Kehityksen ja oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisy ja niihin puuttuminen
- Myönteisten oppimiskokemusten luominen
- Vahvuuksien tunnistaminen ja nimeäminen sekä itsessä että muissa
- Hyvän huomaaminen muissa

Yhteistyö osana lapsen kasvua ja kehitystä:

- Perheet, vanhemmat ja huoltajat
- Muut esiopetusryhmät
- Varhaiskasvatus
- Alkuopetus/perusopetus
- Perheneuvola
- SiunSoten terveys- ja sairaanhoitopalvelut
- Perhetyö
- Lastensuojelu
- Järjestöt, seurakunnat ja yhdistykset

Esiopetuksemme perustana

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet

ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdäksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää tunteita ja taitojaan, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaiisiin perheisiin sekä kotien moninaiisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Oppimisen ilo, osallisuus, inklusiivisuus, yhteisöllisyys ja vastuullisuus Kiteen varhaiskasvatuksessa

Kiteen esiopetuksessa lapsen osallisuus ja tunne merkityksellisyydestä ovat keskeisiä. Jokainen lapsi on tärkeä osa ryhmää ja yhteisöä ja hänellä on oikeus tulla kuulluksi ja nähdäksi omana itsenään. Lapsen mielipiteet ja ajatukset otetaan huomioon ja hänellä on mahdollisuus osallistua häntä itseään koskevien asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Oppimisen ilo syntyy kokemuksista, oivalluksista ja yhteisestä tekemisestä. Leikki, toiminnallisuus ja fyysinen aktiivisuus ovat tärkeitä tapoja tukea lapsen oppimista. Lasta kannustetaan kokeilemaan rohkeasti, tekemään havaintoja ja yrittämään uudelleen. Hän saa myönteistä palautetta ja oppii omaan kehitykseensä sopivilla tavoilla.

Esiopetuksessa tuetaan lapsen sosiaalista kasvua vahvistamalla vuorovaikutustaitoja, empatiaa ja toisten huomioon ottamista. Lapsi oppii toimimaan sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä. Yhdessä opetellaan yhteisiä pelisääntöjä ja harjoitellaan vastuun kantamista itsestä, muista ja ympäristöstä. Lasta tuetaan myös huolehtimaan omasta hyvinvoinnistaan ja tekemään ikätasolle sopivia valintoja.

55 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

56 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

57 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

58 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

59 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

Esiopetuksen arvopohjaan kuuluu jokaisen lapsen ainutlaatuisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen. Eri taustat, tavat ja näkökulmat nähdään voimavarana ja kaikkia lapsia kohdellaan yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Esiopetuksessa rakennetaan yhteisöä, jossa jokainen lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi ja arvostetuksi omana itsenään.

Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen ovat osa päivittäistä kasvatustyötä. Toisia loukkaava tai syrjivä käyttäytyminen pyritään ennaltaehkäisemään ja siihen puututaan johdonmukaisesti ja rakentavasti. Turvallisen, kunnioittavan ja välittävän ilmapiirin luominen kuuluu henkilöstön yhteiseen vastuuseen, jonka avulla edistetään lasten hyvinvointia, osallisuutta ja positiivista vuorovaikutusta.

Lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan tiiviissä yhteistyössä huoltajien sekä varhaiskasvatuksen, alkuopetuksen ja muiden tahojen kanssa. Myös yhteisön toimijat, kuten seurakunnat, järjestöt, kirjasto ja kulttuuripalvelut, tarjoavat tukea ja mahdollisuuksia lapsen hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamiseen.

Arvoperusta Kiteen esiopetuksessa

Oppimisen ilo, osallisuus, inklusiivisuus, yhteisöllisyys, vastuullisuus

Arvot

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa

toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Oppimiskäsitys Kiteen esiopetuksessa

Kiteen esiopetuksessa korostuvat oppimisen ilo, lapsilähtöisyys, yhteisöllisyys ja lasten sekä perheiden osallisuus. Oppiminen nähdään koko päivän aikana tapahtuvana, monimuotoisena prosessina, jossa lapsi rakentaa tietojaan ja taitojaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Tavoitteena on vahvistaa lapsen tunnetta siitä, että hän on osaava, arvokas ja ainutlaatuinen yksilö, jolla on oikeus osallistua, vaikuttaa ja oppia omalla tavallaan.

Lapsi oppii monin tavoin – havainnoimalla, kokeilemalla, tutkimalla, ilmaisemalla itseään sekä keskustelemalla toisten kanssa. Esiopetuksessa huomioidaan lapsen yksilölliset lähtökohdat, mielenkiinnon kohteet ja aiemmat kokemukset. Oppiminen tapahtuu niin spontaanisti kuin suunnitelluissakin tilanteissa: ohjatuissa pienryhmissä, päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa, leikissä, luontoympäristössä ja digitaalisia välineitä hyödyntäen. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toiminta perustuu suunniteltuun kokopäiväpedagogiikkaan.

Leikki on yksi keskeinen tapa, jolla lapsi oppii. Se tarjoaa mahdollisuuden eläytymiseen, kokeilemiseen, roolien harjoitteluun, tunteiden käsittelyyn ja yhteisiin kokemuksiin. Leikki vahvistaa sosiaalisia taitoja ja mahdollistaa oppimisen vuorovaikutuksessa vertaisryhmässä. Henkilöstö toimii oppimisen tukena ja mukanaolijana, joka kannustaa, ohjaa ja huomioi lapsen yksilölliset vahvuudet.

Oppimista tukevat monipuoliset ja joustavat oppimisympäristöt, joissa lapsi saa toimia aktiivisesti, vaikuttaa tekemiseensä ja kokea onnistumista. Ilmaisun eri muodot, kuten liike, musiikki, kuvataide ja kehollisuus, rikastuttavat oppimiskokemuksia. Lapsi oppii koko päivän aikana, tilanteissa ja hetkissä, joissa hän kokee olonsa turvalliseksi, kiinnostuneeksi ja nähdyksi.

Oppimiskäsitys Kiteen esiopetuksessa

Oppimiskäsitys

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu

läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ⁶⁰periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Laaja-alainen osaaminen Kiteen varhaiskasvatuksessa

Kiteen varhaiskasvatuksessa laaja-alainen osaaminen on keskeinen osa arjen pedagogiikkaa. Se tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista monipuolisesti eri tilanteissa ja oppimisympäristöissä. Laaja-alainen osaaminen rakentuu viidestä toisiaan tukevasta osa-alueesta, jotka kietoutuvat yhteen osana lapsen oppimispolkua.

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Ajattelu ja oppiminen

Lasta tuetaan ajattelun taidoissa leikin, tutkimisen ja vuorovaikutuksen keinoin. Hän harjaantuu keskittymisessä, ongelmanratkaisussa ja ohjeiden seuraamisessa. Lapsi oppii innostumaan uusista asioista ja vahvistaa taitojaan oppimaan oppimisessa. Fyysinen aktiivisuus, kielelliset ja matemaattiset valmiudet sekä toiminnan eheyttäminen tukevat ajattelun kehittymistä.

⁶⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Ajattelu ja oppiminen

2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

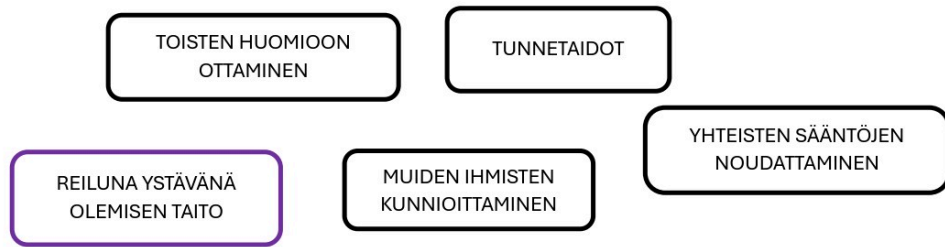
Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen

ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapsi oppii ilmaisemaan itseään monin eri tavoin – sanoin, kuvin, elein ja liikkeen kautta. Tunnetaitojen, ystävyystaitojen ja yhteisten pelisääntöjen harjoittelu tukee vuorovaikutusta. Lapsi oppii kunnioittamaan muita ja ymmärtämään erilaisuutta. Kulttuurinen osaaminen kehittyy esimerkiksi musiikin, draaman ja kuvataiteen kautta, sekä kohtaamalla erilaisia kulttuuritaustoja arvostavasti.

KULTTUURINEN OSAAMINEN, VUOROVAIKUTUS JA ILMAISU

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

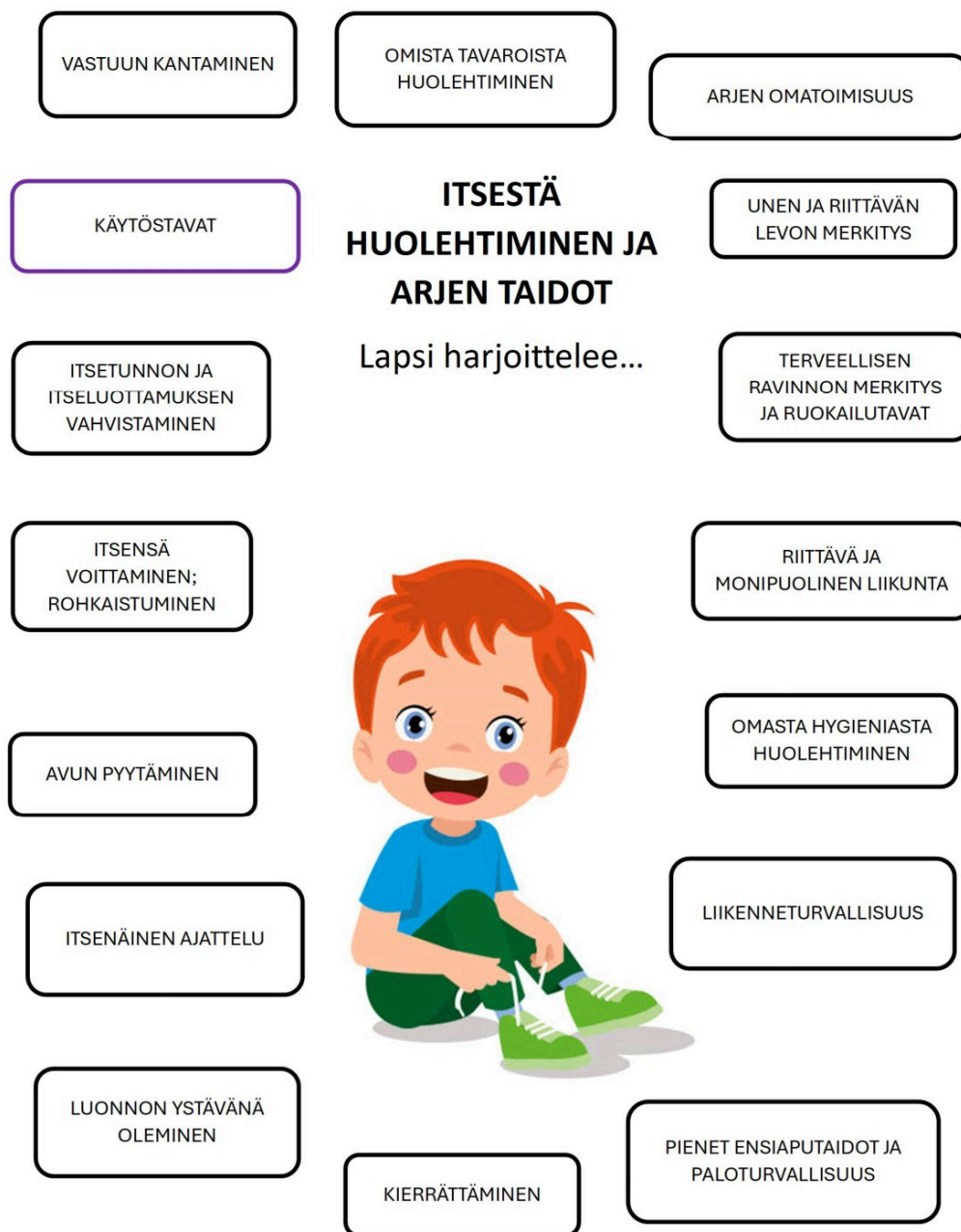
Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä

taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lapsi harjoittelee omatoimisuutta, vastuunkantoa ja oman hyvinvointinsa tukemista. Taitoja vahvistetaan esimerkiksi opeteltaessa pukeutumista, terveellisiä elämäntapoja, liikenneturvallisuutta, kierrätystä ja ensiapuvalmiuksia. Samalla vahvistuvat itsetunto, rohkeus, päätöksenteko ja avun pyytäminen – taidot, jotka tukevat lapsen turvallisuuden ja vastuullisuuden kokemusta.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

2.5.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää

sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kovalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kovalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Lapsi tutkii ympäristönsä merkkejä, kirjaimia, kuvia ja numeroita sekä oppii tuottamaan ja tulkitsemaan viestejä eri tavoin. Tutustuminen mediaan ja digitaalisiin välineisiin tapahtuu leikinomaisesti, ja lapsi saa ensikosketuksen tietoteknisiin taitoihin. Hän oppii myös kriittistä ajattelua ja vastuullista mediakäyttämistä ikätasoisesti.

MONILUKUTAITO, TIETO- JA VIESTINTÄTEKNOLOGINEN OSAAMINEN

Lapsi harjoittelee...

Monilukutaito

2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan

opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin⁶¹ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lapsi saa kokemuksia vaikuttamisesta ja kuulluksi tulemisesta. Hän harjoittelee päätöksentekoa, omien mielipiteiden ilmaisua sekä osallistuu toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteluun ja arviointiin. Valinnan mahdollisuudet, kuten leikin tai leikkikaverin valitseminen, vahvistavat osallisuutta. Yhdessä muiden kanssa lapsi oppii myös kompromisseja, joustavuutta ja yhteisymmärrystä.

61 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Osallistuminen ja vaikuttaminen

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätty esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta*
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta*
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat*
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat*
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.*

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinna
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisen periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen

etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittämiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan

yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶² on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶³. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan

62 Perusopetuslaki 2 §

63 Perusopetuslaki 31 §

yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmenetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoa tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Toimintakulttuurin kehittäminen ja arviointi Kiteellä

Kiteen esiopetuksessa toimintakulttuurin kehittämisen perustana ovat paikalliset arvot: hyvinvointi, vastuullisuus ja oppiminen. Toimintakulttuuri ilmentää esiopetusyksikön arvoperustaa, periaatteita ja käytänteitä. Sen ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttävät henkilöstön sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin sekä jatkuvaa pedagogista vuoropuhelua.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaa inklusiivinen ajattelu, jossa jokaisella lapsella on oikeus olla osallinen, tulla kuulluksi ja oppia yksilönä. Esiopetusyhteisössä arvostetaan moninaisuutta ja varmistetaan, että yhdenvertaisuus, kielitietoisuus ja kulttuurinen sensitiivisyys ovat läsnä arjen vuorovaikutuksessa ja rakenteissa.

Toimintakulttuuri vaikuttaa suoraan esiopetuksen laatuun. Jokainen esiopetuksen työntekijä on vastuussa työtehtävänsä mukaisesti toimintakulttuurin luomisesta ja kehittämisestä. Henkilöstö sitoutuu työssään esiopetuksen arvoihin ja eettisiin periaatteisiin.

Toimintakulttuurin kehittämiseen osallistuvat kaikki toimijat: lapset, huoltajat ja henkilöstö. Lapset osallistuvat esiopetuksen suunnitteluun ja arviointiin omien kiinnostuksen kohteidensa ja ideoidensa pohjalta. Heidän näkemyksillään on merkitystä esimerkiksi oppimisympäristöjen suunnittelussa ja toiminnan muovaamisessa. Huoltajien osallisuutta tuetaan avoimen vuorovaikutuksen, kyselyiden ja yhteistyökäytäntöjen kautta. Huoltajien erityisosaamista voidaan hyödyntää esimerkiksi teemapäivissä ja toiminnallisissa projekteissa.

Toimintakulttuurin arviointi on osa vuosittaista suunnitteluprosessia ja pedagogista itsearviointia. Arviointi kytkeytyy tiiviisti vuosisuunnitelmaan ja sen tavoitteisiin. Työyhteisö tarkastelee säännöllisesti, miten toimintakulttuuri tukee lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä vastaa yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin. Arviointi tuottaa tietoa kehittämisen tueksi ja mahdollistaa tavoitteellisen muutostyön.

Arvioinnin välineenä käytetään myös Karvin (Kansallisen koulutuksen arviointikeskus) Valssi-itsearviointimallia. Valssi tarjoaa rakenteen, jonka avulla esiopetusyksiköt voivat systemaattisesti tarkastella toimintaansa eri osa-alueilla, kuten oppimisympäristöissä, osallisuudessa, tuen toteutumisessa ja yhteistyössä. Arviointi voi tapahtua yksikkökohtaisesti tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa vuosittain.

Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä muiden varhaiskasvatus- ja opetustoimen ammattilaisten sekä monialaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Esiopetuksen toimintakulttuuri rakentuu yhdessä tekemisestä ja jatkuvasta yhdessä oppimisesta.

Esiopetuksen toimintakulttuuri tukee turvallista ja myönteistä ilmapiiriä, jossa jokainen lapsi kokee olevansa hyväksytty ja arvostettu omana itsenään. Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen ovat osa päivittäistä kasvatustyötä. Esiopetusyksikössä laaditaan ja ylläpidetään kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, joka päivitetään ja arvioidaan säännöllisesti, vähintään kahden vuoden välein. Sen toteuttamisesta vastaa koko työyhteisö ja sen päivittämistä johtaa yksikön johtaja. Mahdollisiin kiusaamistilanteisiin puututaan viivytyksettä yhteistyössä lasten, huoltajien ja henkilöstön kesken.^[1]

Toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa hyödynnetään myös esiopetusyksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa, joka päivitetään säännöllisesti ja vähintään kahden vuoden välein. Suunnitelman avulla edistetään jokaisen lapsen yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua, kehittyä ja oppia. Suunnitelmien toteutumista tarkastellaan osana esiopetuksen vuosisuunnitelmaa sekä arviointi- ja kehittämistyötä.^[2]

[1] Varhaiskasvatuslaki 10 § (540/2018) ja Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 13 § (377/2022)

[2] Tasa-arvolaki 5 § ja Varhaiskasvatuslaki 3 § (540/2018)

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶⁴ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Toimintakulttuuri ja oppimisympäristöt Kiteen esiopetuksessa

64 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

ME LAPSILLE:

- Lapsilla on mahdollisuus omaehtoiseen leikkiin joka päivä. Leikki koetaan tärkeäksi oppimisen työkaluksi ja lapsen perusoikeudeksi!
- Ryhmän täyttää riemu ja ilo, aktiivinen tekeminen, liikkumiseen kannustaminen sekä tutkiminen, jotka tukevat lasten uteliaisuutta ja oman ajattelun kehittymistä.
- Jokaisella lapsella on mahdollisuus suunnitella sekä omaa että koko ryhmän toimintaa. Lapset tuntevat olevansa tärkeä osa ryhmää!
- Ryhmässä kuuluu lasten monikielinen puhe. Heitä kannustetaan avoimeen vuorovaikutukseen, keskusteluun ja pohdintaan!
- Etsimme yhdessä oppimisen riemua! Tärkeää on, että jokainen lapsi löytäisi oppimisen ilon, saisi uusia hienoja kokemuksia ja innostuisi puuhailemaan monipuolisesti.
- Lapsilla on mahdollisuus tehdä virheitä ja saada korjata niitä, sillä virheet kuuluvat lapsen kehitykseen ja me näemme ne arvokkaina oppimiskokemuksina.
- Kannustamme toisiamme, iloitsemme ja riemuitsemme yhdessä, jolloin jokaisella on mahdollisuus kokea itsensä hyväksi ja tärkeäksi ihmiseksi!
- Ohjaamme lapsia ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin.
- Tarjoamme lapsille tukea, turvaa ja apua.
- Meillä aikuisilla on aikaa kuulla lapsia ja olla läsnä heidän arjessaan. Olemme herkkiä huomaamaan, tuntemaan ja havaitsemaan lasten tunnetiloja.
- Haluamme tarjota jokaiselle lapselle tasapuolisen mahdollisuuden osallistua ja oppia omalla tavallaan, yksilöllisesti.
- Huolehdimme siitä, että oppimisympäristöt ovat fyysisesti ja emotionaalisesti turvallisia, esteettömiä ja yhdenvertaisia kaikille lapsille.
- Ohjaamme lapsia omatoimisuuteen niin arjessa kuin ajattelussakin. Ohjaamme heitä selvittämään itse ristiriitoja, keskustelemaan omista tunteistaan ja sanoitamme niitä yhdessä tutun ja luotettavan henkilöstön kanssa.
- Tuemme lasten kokonaisvaltaista kehitystä hyödyntäen koko esiopetuspäivää. Jokaisen aikuisen tehtävänä on rikastuttaa lasten kielellisiä ja matemaattisia taitoja.
- Monipuoliset välineet ja materiaalit ovat esillä tai lasten saatavilla. Lapsi voi omaehtoisesti oppia ja tutkia ympäristön avulla.
- Oppimisympäristö antaa mahdollisuuksia erilaisiin oppimiskokemuksiin ja -tilaisuuksiin. Oppimisympäristössä on monipuolisesti kirjoitettua tekstiä, kuvia ja muita moniaistisia elementtejä.
- Oppimisympäristöissä huomioidaan lasten monikielisyys. Huomioimme lasten monikielisyysvuorovaikutuksessamme ja kielten oppimisessa. Henkilöstö toimii kielitietoisesti tukien lasten kielellistä identiteettiä ja osallisuutta.
- Oppimista tapahtuu siellä, missä milloinkin ollaan: omassa luokassa, liikuntasalissa, ruokalassa, käytävillä, pihalla, metsässä ja retkikohteissa.
- Rakennamme yhdessä lasten kanssa innostavan, leikilliseen ja liikunnalliseen toimintaan houkuttelevan oppimisympäristön, joka tukee oppimista ja muokkautuu lasten tarpeiden mukaan.

ME KASVATUSYHTEISTYÖSSÄ:

- Kohtaamme huoltajat ja läheiset kunnioittavasti, tunnistaen heidän merkityksensä lapsen tärkeimpinä aikuisina.
- Olemme ystävällisiä, huumorintajuisia ja ammatillisia kasvatuskumppaneita.
- Vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa keskitymme lapseen, hänen iloihinsa ja suruihin. Haluamme korostaa päivän hyviä hetkiä ja arjen pieniä onnistumisia. Tuemme huoltajia heidän kasvatustehtävässään, rakentavassa ja arvostavassa vuorovaikutuksessa.
- Arvostamme jokaista perhettä samalla tavalla ja olemme avoimia keskustelukumppaneita, huomioiden perheiden kieli- ja kulttuuritaustat, arvot ja erilaiset elämäntilanteet.
- Otamme huolet rohkeasti puheeksi tarpeen vaatiessa! Olemme aktiivisia moniammatillisia yhteistyökumppaneita.
- Muistamme tietoturvan joka tilanteessa!
- Järjestämme perheille monipuolisia, yhteisiä ilon hetkiä, oppimiskokemuksia sekä elämyksiä!

- Tarjoamme jokaisen lapsen huoltajille mahdollisuuden keskustella lapsen kehityksestä esiopetussuunnitelmaa laadittaessa sekä sitä päivitettäessä. Olemme valmiit keskustelemaan lapsesta aina tarpeen vaatiessa ja pidämme yllä jatkuvaa vuoropuhelua lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi.
- Avaamme ovet muille osallistua toimintaamme ja olemme valmiit yhteistyöhön muiden kanssa. Näemme yhteistyön voimavarana!
- Muistamme, että olemme töissä lapsia ja perheitä varten ja sitoudumme edistämään jokaisen lapsen oikeuksia arjen tekojen tasolla!

ME TOISILLEMME:

- Pidämme hauskaa, iloitsemme ja nauramme lasten ja työkavereiden kanssa. Hymyilemme! Meillä on pilke silmäkulmassa niin lastenkin kuin keskenämme, sillä iloa ja huumoria arvostava ilmapiiri tukee myös lasten hyvinvointia.
- Välitämme toisistamme! Kysymme muilta: "Mitä sinulle kuuluu? Onko kaikki kunnossa?" Sillä olemme aidosti kiinnostuneita toistemme jaksamisesta.
- Pidämme yhdessä huolta, että meillä on yhdessä sovitut ja päivitettyt säännöt sekä sopimukset oman ryhmämme toimintaa koskien.
- Luotamme työkavereiden ammattitaitoon. Annamme heille vastuuta ja työrauhan.
- Keskustelemme avoimesti ja huolehdimme siitä, että viestit kulkevat sujuvasti.
- Olemme valmiit joustamaan ja tekemään kompromisseja.
- Jaamme tarvittaessa tehtäviämme ja pyydämme apua. Olemme valmiita auttamaan muita.
- Iloitsemme omasta ja muiden onnistumisesta. Olemme ylpeitä meidän porukasta! Sillä yhdessä iloitseminen vahvistaa ryhmän yhteishenkeä!
- Hyödynnämme toistemme vahvuuksia sekä jaamme ideoita toisillemme.
- Jokaisella on lupa epäonnistua, sillä näemme virheet oppimisen ja kehittymisen mahdollisuuksina.
- Olemme valmiita muuttamaan entisiä toimintatapojamme! Ylitämme rajojamme, kokeilemme, teemme asioita eri tavalla emmekä mene sieltä, missä aita on matalin. Ymmärrämme, ettemme osaa vielä kaikkea. Haluamme oppia uutta lasten ja työkavereiden kanssa.
- Rakennamme palautekulttuuria, jossa jokainen kokee tulevaisuutensa kuulluksi ja arvostetuksi.
- Jokainen meistä pitää omalta osaltaan huolta työnilon säilymisestä sekä koko ryhmän ilmapiiristä. Jos työnilo tai hyvä ilmapiiri alkaa kadota, otamme asian puheeksi ja haemme ratkaisuja yhdessä.
- Meillä on yhteinen ymmärrys siitä, että lapsen etu ja oikeudet ohjaavat kaikkea toimintaamme – ne näkyvät teoissa, valinnoissa ja kohtaamisissa.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätöitä. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁵ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kielivälikäytäntää. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia

⁶⁵ Perusopetuslaki 47 a §

säännöksiä⁶⁶. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa Kiteen esiopetuksessa

Kiteen esiopetuksessa yhteistyö siirtymävaiheissa tukee lapsen eheää oppimispolkua ja vahvistaa turvallisuuden tunnetta. Tavoitteena on, että opetuksen järjestäminen ja mahdolliset tukitoimet jatkuvat joustavasti varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja siitä perusopetukseen. Onnistunut koulun aloitus rakentuu huolellisesti suunnitellun tiedonsiirron, huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön sekä henkilöstön yhteisen valmistautumisen varaan.

Ajankohta	Toiminta
Kun lapsi täyttää 5 v.	KEHU-arvio toteutetaan varhaiskasvatuksen opettajan toimesta 1-2kk ennen 5 v. syntymäpäivää kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille. Myös kotihoidossa oleville tarjotaan mahdollisuutta arvion toteuttamiseen lähipäiväkodissa, kutsut lähtevät varhaiskasvatuksen hallinnosta suoraan koteihin.
Maalis-huhtikuu ennen esiopetuksen alkamista	Huoltajat hakevat lapselle esiopetuspaikkaa eDaisy-palvelussa. Varhaiskasvatuksen hallinto lähettää tiedon esikouluikäisten koteihin esiopetuspaikkojen hakemisesta.
Huhti-toukokuu ennen esiopetuksen alkamista	Päätökset esiopetuspaikoista tehdään eDaisy-palvelussa
Huhti-toukokuu ennen esiopetuksen alkua	Tarvittavat tiedonsiirtopalaverit perheen, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä. Tarvittaessa erityisopettaja mukana tiedonsiirrossa, mahdollisuus kutsua myös moniammatillinen tiimi mukaan.
Toukokuu-elokuu ennen esiopetuksen alkua	Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tiedonsiirto <ul style="list-style-type: none"> - Lasten VASU:t siirtyvät DaisyManager-järjestelmässä seuraavaan ryhmään, ellei lapsen varhaiskasvatusta ole irtisanottu/lapsiryhmään sijoitusta päätetty. - Jos lapsen varhaiskasvatuspaikka irtisanotaan, henkilöstö tulostaa lapsen VASU:n PDF-muodossa paperille/arkistoitavaksi. Tässä tapauksessa paperinen VASU siirretään tulevaan esiopetusryhmään.
Mahdollisuuksien mukaan keväällä ennen esiopetuksen alkua	Viskarit voivat käydä tutustumassa esiopetukseen esim. Kouluun tutustumispäivänä, jolloin esioppilaat ovat tutustumassa kouluun. Jokainen esiopetusryhmä voi myös halutessaan järjestää edeltävänä keväänä tuleville esioppilaille/huoltajille tutustumis- / infotilaisuuden.

Yhteistyö esiopetuksessa ja nivelvaihe perusopetukseen/valmistavaan opetukseen

Ajankohta	Toiminta
Elokuu, esiopetus alkaa	Pyydetään huoltajia tarkastamaan DaisyFamily-järjestelmästä lapsen perustietolomake ja lupakyselyt.
Elokuu – toukokuu	<p>Ryhmäkohtainen tuen arviointikaavake, jonka avulla arvioidaan ryhmän toimintaa ja tuen tarpeita 2-3krt/lukuvuosi, kaavake palautetaan yksikön esihenkilölle.</p> <p>Tarvittaessa erityisopettaja on mukana pohtimassa käyttöön otettavia tukimuotoja / tekemässä lisäarvioita. Jatketaan ja arvioidaan jo olemassa olevia mahdollisia tukitoimia.</p>
Syyskuu	<p>Esiopetuksen alussa toteutetaan ryhmämuotoinen lähtötason kartoitus kaikissa Kiteen esiopetusryhmissä. Kartoitukseen voidaan käyttää esimerkiksi BOEHM-käsitetestiä tai LukiMat-arviointia. Kartoituksen toteuttaa esiopetuksen opettaja ja tarvittaessa erityisopettaja voi osallistua mukaan.</p> <p>Kartoituksen tulosten perusteella tarkennetaan tarvittavia tukitoimia, jotta ne vastaavat kunkin lapsiryhmän tarpeita mahdollisimman hyvin.</p>
Syyskuusta alkaen	<p>LEOPS:ien kirjaaminen ja huoltajien kanssa käytävät keskustelut</p> <ul style="list-style-type: none"> - DaisyFamily-järjestelmässä huoltajien täytettävä osio, pyydetään täyttämään etukäteen - Pyydetään huoltajia toteuttamaan etukäteen lapsen itsearviointiosio DaisyFamilyssa - LEOPS-keskustelun pitää ryhmän esiopetuksen opettaja huoltajan/huoltajien kanssa. Keskustelussa käydään läpi sähköinen LEOPS-lomake, mahdollisten lisäarvioiden ja havainnoinnin tulokset ja asetetaan yhteisiä tavoitteita esiopetuksen toiminnalle. - Esiopetuksen opettaja kirjaa DaisyManager-järjestelmässä sähköisesti LEOPS-keskustelun osalta tarvittavat asiat. Jos lapsi osallistuu täydentävään varhaiskasvatukseen, kirjataan myös lapsen vasu DaisyManageriin. - LEOPS:eja (ja mahdollisesti rinnalla kulkevia VASUja) tarkistetaan, muokataan ja niiden tietoja käytetään hyväksi koko esiopetuksen ajan lapsen kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden ja ryhmäkohtaisen tuen muotojen päivittäminen yksikön lukuvuosisuunnitelmaan

Marraskuu - huhtikuu	Esiopetusvuoden aikana järjestettävät koko perheen toiminnalliset tapahtumat, huoltajaillat ja juhlat ryhmäkohtaisesti sopien
Elokuu - toukokuu	Yhteistyö esi- ja alkuopetuksen välillä eri muodoissaan <ul style="list-style-type: none"> - suunnitellaan ja toteutetaan mm. teemapäiviä, pajapäiviä, yhteisopettajuutta, retkiä/tapahtumia, juhlia, luokkavierailuja ym. - koulukohtaisesti sovittu mm. kummioppilastai kummiluokkatoiminnan toteuttamisesta
Elokuu - toukokuu	Lukuvuoden aikana tarvittavia suunnitelmia ja asiakirjoja päivitetään aina muutosten tullessa. <p>Opiskeluhuollon osalta esiopettaja kutsuu koulukuraattorin jalkautumaan esiopetusryhmään 1krt/syksy ja 1 krt/kevät.</p>
Elokuu - toukokuu	Yhteistyö perheiden kanssa on jatkuvaa ja säännöllistä <ul style="list-style-type: none"> - Daisy-viestintä pääasiallisena kanavana - Muut ryhmäkohtaiset käytänteet - Hallinnon toteuttamat kyselyt, tiedotteet ym. - Tarvittaessa erilliset lupa- ja osallistumiskyselyt huoltajille esiopetuksen tapahtumiin liittyen
Helmikuu - maaliskuu	Perusopetuksen oppilasilmoitukset <ul style="list-style-type: none"> - Koulutoimisto ja varhaiskasvatuksen hallinto lähettävät esiopetuksen oppilaiden huoltajille infokirjeen perusopetukseen ilmoittautumisesta
Helmikuu - maaliskuu	Nivelvaihe perusopetukseen alkaa <ul style="list-style-type: none"> - Ensimmäinen tiedonsiirto perusopetukseen oppilasmäärien ja tuen tarpeessa olevien lukumääristä helmikuussa (perusopetuksen rehtorit + päiväkodin johtajat + erityisopettajat) - Tarkempi oppilasmäärien/luokkajaon tiedonsiirto koulukohtaisesti sopien maaliskuussa, mukana esiopetuksen opettaja, päiväkodin johtaja, erityisopettaja sekä perusopetuksen puolelta tarvittavat tahot. - Tarvittaessa esiopetuksen ja koulukuraattorin välillä voidaan pitää erillinen tiedonsiirto esim. kiusaamiseen, kaverisuhteisiin, NEPSY-piirteisiin tai muuhun yleisen tuen osalta huomioitaviin oppilaisiin liittyen. - Vieraskielisille ja monikielisille oppilaille tarjotaan mahdollisuutta siirtyä esiopetuksesta valmistavaan opetukseen. Näiden oppilaiden osalta

	<p>varhaiskasvatuksen päällikkö kutsuu huoltajat sekä valmistavan opetuksen opettajan ja kieli- ja kulttuuriopettajan oppilaskohtaisiin keskusteluihin, jonka yhteydessä huoltajat täyttävät valmistavaan opetukseen ilmoittautumisen. Kieli- ja kulttuuriopettaja antaa oman arvionsa esioppilaan opetuskielen kielitaidosta esim. kielipeda lomakkeisiin perustuen.</p>
Maaliskuu	<p>- Tarkistetaan ja päivitetään pedagogiset asiakirjat maaliskuun loppuun mennessä yhteistyössä erityisopettajan kanssa, tarvittaessa mukana monialainen tiimi.</p> <p>- Esiopetuksen opettaja kutsuu koolle nivelvaihepalaverit ryhmä- ja oppilaskohtaistatukea saavista oppilaista huhti-toukokuulle. Näissä mukana huoltajat, erityisopettaja, esiopetuksen opettaja, tarvittavat monialaisen yhteistyön tahot sekä tulevan koulun luokanopettaja/koulun erityisopettaja.</p> <p>- WILMA-järjestelmässä sähköisesti tehtävä perusopetukseen ilmoittautuminen / huoltajat.</p>
Huhtikuu - toukokuu	<p>LEOPS:ien arviointi ja mahdolliset kevätkeskustelut huoltajien kanssa.</p> <p>- Koulunsiirtopalaverien pitäminen.</p> <p>Arkistointi ja tiedonsiirto:</p> <p>- LEOPS tulostetaan DaisyManagerista ja arkistoidaan, huoltajien luvalla siirretään yhteenveto koululle.</p> <p>- Lapsen edeltävien vuosien varhaiskasvatussuunnitelmat, LEOPS sekä mahdolliset lääkehoitosuunnitelmat arkistoidaan.</p> <p>- Huoltajien luvalla esiopetuksen käytössä olleet lisätiedot, kuten lääketiet.lausunnot, kielipeda-lomakkeet ja kuntoutussuunnitelmat tms. Siirretään perusopetuksen yksikköön. Mikäli siirtoa ei tehdä, kaikki lasta koskevat paperidokumentit tuhoetaan asianmukaisesti tietosuoja huomioden, pois lukien arkistointivelvoitteen alle kuuluvat asiakirjat (vasu/LEOPS/lääkehoitosuunnitelma)</p>

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut

- *toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt*
- *esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa*
- *yhteistyön arvioinnin käytännöt.*

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Monipuoliset työtavat Kiteen esiopetuksessa

TYÖTAPOJEMME VALINTA PERUSTUU HAVAINNOINTIIN JA LAPSIRYHMÄN TUNTEMISEEN

Lasten taitotason
tunnistaminen

Lapsille ominaisten
oppimistapojen tiedostaminen

Lasten toiveiden ja mielenkiinnon-
kohteiden hyödyntäminen

ESIOPETUKSESSAMME KOROSTUVAT LASTEN OSALLISUUS,
TOIMINNALLISUUS, FYYSINEN AKTIIVISUUS JA KOKEMUKSELLISUUS
MONIPUOLISISSA OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ KOKO ESIOPETUSARKEA
HYÖDYNTÄEN

Käytämme monipuolisia työtapoja:

- ohjattu toiminta ja lasten omat leikkisuunnitelmat osana päivittäistä toimintaamme
- rooli-, mielikuvitus-, sääntö-, pedagoginen-, rakentelu ja ulkoleikki
- musiikki, kuvataide, liikunta, draama, kädentaidot, sadut, lorut, juhlat, retket
- moniaistillisuus, tutkiminen, kokeilu, tiedonhankinta, ongelmanratkaisu
- luonnossa toimiminen
- työpajatoiminta, projektityöskentely, pistetyöskentely
- kynätehtävät
- digitaalinen osaaminen ja monilukutaito
- arjen askareisiin osallistuminen
- kuunteleminen ja keskusteleminen, vuorovaikutus
- rentoutuminen, hiljainen työskentely

Harjoittelemme työskentelemään erilaisissa ryhmissä:

- yksintyöskentely
- parityöskentely
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan/erityisopettajan /kieli- ja kulttuuriopettajan kanssa työskentely
- pienryhmätyöskentely
- koko ryhmän kanssa työskentely
- yhteistyö perheiden kanssa
- esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen yhteistyö
- yhteistyö muiden tahojen kanssa

Monipuoliset työtavat Kiteen esiopetuksessa

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁷ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁸ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁹. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁷⁰ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁷¹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷².

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷³. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä.

67 Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

68 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

69 Perusopetuslaki 22 §

70 Perusopetusasetus 10 §

71 Perusopetuslaki 22 §

72 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

73 Perusopetuslaki 22 §

Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena Kiteen esiopetuksessa

LAPSI ARVIOI ITSEÄÄN:

- itsearviointi (DaisyFamily-järjestelmässä LEOPS-in yhteydessä)
- esikoulun aikana päivittäin, viikoittain aina tarpeen mukaan
- oman toiminnan arviointi sanallisesti
- leikkiajan jälkeinen palautehetki
- yhteisen arjen arviointi keskustelemalla
- omien tuotosten kokoaminen kansioon
- omat kokemukset esiopetuksesta

HUOLTAJAT ARVIOIVAT LAPSENSA KEHITYSTÄ JA ESIOPETUSTA:

- havainnot lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnista
- esiopetussuunnitelman tukimuotojen suunnitteluun ja arviointiin osallistuminen
- arjen keskustelut huoltajien ja henkilökunnan välillä
- huoltajille suunnattuihin iltoihin ja toiminnallisiin tapahtumiin osallistuminen
- palautekyselyihin vastaaminen

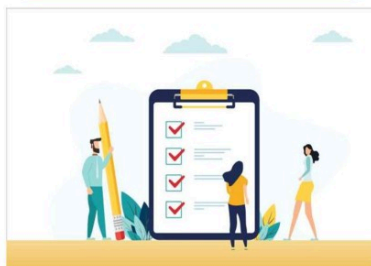

HENKILÖKUNTA ARVIOI ESIOPETUSVUODEN AIKANA:

- lasten havainnointi
- lasten toiminnan ja taitojen dokumentointi
- esiopetuksen ryhmäkohtaisen ja tarvittaessa lapsikohtaisen tuen suunnitelman laatiminen ja päivittäminen yhdessä huoltajien ja moniammatillisen henkilöstön kanssa
- oman toiminnan arviointi
- lapsi ryhmän toiminnan arviointi yhdessä lasten ja työyhteisön kanssa
- työtiin toiminnan arviointi yhdessä työyhteisön kanssa
- oppimisympäristöjen, osallisuuden, tuen toteutumisen ja yhteistyön arviointi Valssi-itsearviointimallilla

OSALLISTUMISTODISTUS:

- voidaan antaa esiopetuksen päätteeksi
- todistuksen tulee olla Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen
- todistus voi olla esiopetusyksikön laatima

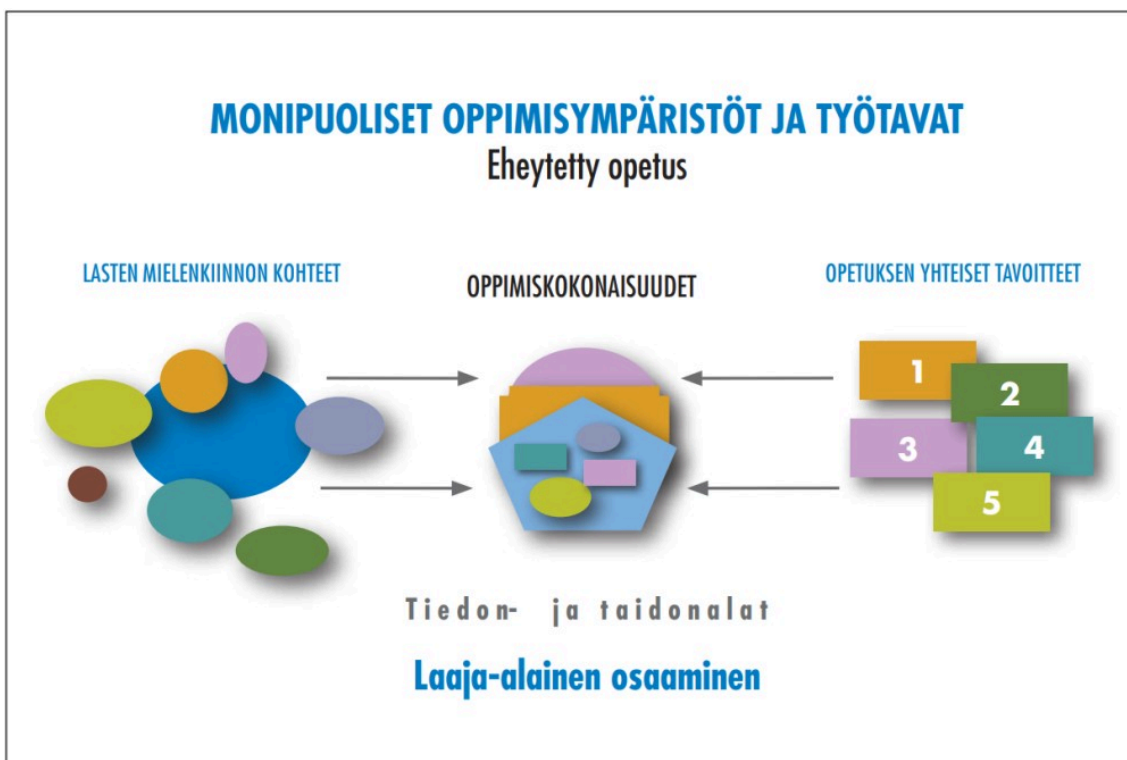
Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheyttynyttä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001)

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Ilmaisun monet muodot Kiteen esiopetuksessa

MUSIIKILLINEN ILMAISU

LAULAMINEN:

- perinteiset lastenlaulut
- uusien laulujen oppiminen
- yhdessä laulaminen
- rohkeus laulaa
- laululeikit

KUUNTELEMINEN:

- erilaiseen musiikkiin tutustuminen
- eläytyminen ja nauttiminen

SOITTAMINEN:

- kehonsoittimet
- rytmisoittimet
- itse tehdyt soittimet
- yhdessä soittaminen

ÄÄNIMAAILMA:

- erilaisten äänien kuunteleminen, tunnistaminen ja tuottaminen
- eläinten äänet
- ympäristön äänet
- luonnon äänet

MUSIIKKIKULTTUURI:

- konsertit
- lasten musiikki
- kansanmusiikki
- klassinen musiikki
- nykymusiikki
- musiikkisadut
- omat esitykset
- monikulttuuriset juhlat ja tapahtumat

AISTIEN KÄYTTÖ

MUSIIKKILIIKUNTA

RENTOUTUMINEN

MUSIIKIN PERUSKÄSITTEET:

- hiljainen – voimakas
- korkea – matala
- soolo – tutti
- duuri - molli

RYTMI:

- perus- ja sanarytmi
- kaikurytmi
- tavurytmi
- hidas – nopea
- rytmittävät ja tauko (taa, ti-ti)

Laulan	Kuuntelen	Soitan	Eläydyn	Kokeilen	Improvisoin	
Rytmitän	Esitän	Uskallan	Tanssin	Leikin	Rentoudun	Onnistun

Musiikillinen ilmaisu

KUVATAITEELLINEN ILMAISU; KÄSITYÖ

TEKSTIILITYÖ:

- solmu ja rusetti
- pujottelu
- langan pujotus neulaan
- ompelutyöt ja ompelukuvat
- lankatyöt
- kankaan painanta
- huovutus

KÄDENTÄIDOT:

- leikkaaminen, repiminen
- liimaaminen
- sommittelu
- taittelu
- painaminen
- erilaisten materiaalien käyttö (perus-, luonnon- ja kierrätysmateriaali)
- avaruudellinen hahmottamiskyvyn kehittäminen

TEKNINENTYÖ:

- sahaaminen
- naulaaminen
- hiominen
- poraaminen
- liimaaminen
- maalaaminen ja lakkaaminen
- vuoleminen

RAKENTELU:

- avaruudellinen hahmottaminen
- legot ja puupalikat
- magneetit
- majarakentelu
- lumi- ja hiekkarakentelu
- rakenteluserjat

KUVAAMATAITO:

- piirtäminen, maalaaminen ja värittäminen
- kynä- ja sivellinote
- erilaiset paperit ja piirtimet (hiili, väriliidut, tussit)
- erilaiset materiaalit (sormi-, vesi- ja peitevähärit)
- oikeat työskentelytavat ja välineiden huolto
- sabluunat
- leimasimet ja painanta
- mediaesitykset

MUOVAILU:

- savi, taikahiekka, muovailuvaha, taikataikina
- liisterityöt
- lumi ja hiekka

VÄRIT:

- nimeäminen ja tunnistaminen
- värien sekoittaminen
- päävärit ja välivärit

KUVALLINEN VIESTINTÄ:

- ympäristön kuvat ja niiden merkit
- liikennemerkkit
- mainokset
- postikortit
- internet
- taidekirjat
- sanomalehdet

YMPÄRISTÖN ESTETIIKKA:

- elämykset
- kauneuden havaitseminen ympäristössä
- aisti- ja tunnekokemusten herättäminen
- omien ja toisten töiden arvostaminen
- lasten omat taidenäyttelyt
- juhlavalmistelut, koristelut

	Iloitsen	Kokeilen	Opin	Arvostan	Arvioin	Ratkaisen ongelmia	
Sommittelen	Luon	Tutustun	Havainnoin	Tunnen	Tunnistan	Onnistun	

Kuvataiteellinen ilmaisu; käsityö

SUULLINEN JA KEHOLLINEN ILMAISU

- TEATTERI:**
- lasten esitykset ja näytelmät
 - nukkteatteri
 - varjoteatteri
 - pöytäteatteri
 - musiikkiteatteri
 - pantomiimi
 - elokuvat
 - mielikuvat ja improvisointi
 - ilmaisuharjoitukset
 - teatterivierailut

- ROOLILEIKIT:**
- ohjattu leikki
 - vapaa/luovaleikki
 - juonellinen leikki
 - draamaleikki
 - sääntöleikit

- ILMAISU:**
- aistiharjoitukset
 - kontaktileikit
 - rentoutushetket
 - eläytyminen tunnetiloihin
 - itsensä ilmaiseminen liikkeen, äänen ja puheen avulla
 - lorut, runot, lasten kirjallisuus, vitsit, sarjakuvat

	Koen	Eläydyn	Esitän	Matkin	Uskallan	Rohkaistun	
Ilmaisen	Kokeilen	Kuuntelen	Puhun	Kerron	Luon uutta	Muistan	
Sitoudun	Leikin	Heittäydyn	Oivallan	Tunnen	Osaan		

Suullinen ja kehollinen ilmaisu

4.3.2. Kielten rikas maailma (002)

*Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen***

kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestintävälineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukua kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnustamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

- VUOROVAIKUTUSTAITOJEN:**
- kiinnostuksen herättäminen eri kieliä kohtaan
 - keskustelu ja vuorovaikutustaidot (kuuntelu, vuoronodottaminen ja keskusteluun osallistuminen, kysely)
 - omien tunteiden sanoittaminen
 - omista mielipiteistä ja havainnoista kertominen
 - ohjeen kuunteleminen ja sen muistaminen
 - kuullun erottelu ja hahmottaminen
 - puheen ymmärtäminen
 - ristiriitojen sovittelu
 - suun motoriiikka
 - keskittymisen harjoittaminen

- KIELEN KÄYTTÖ TAITOJEN:**
- mielikuvitusleikit
 - esiintymistaidot
 - roolileikit
 - teatteri
 - liikunta

- KIELELLINEN MUISTI JA SANAVARASTO:**
- muistin harjoittaminen
 - sanavaraston lisääminen
 - sanasäkit
 - yläkäsitteet ja luokittelu
 - vertailu, koko, suunta, paikka, aika

- AJATTELUN KEHITTÄMINEN /KIELITIEOTOISUUS:**
- syy-seuraus, oikea-väärä, tosi-epätosi
 - looginen järjestys, johdonmukaisuus, päättely
 - monilukutaito

- KIELEN YMMÄRTÄMISEN JA PUHEEN TUOTTAMISEN TAITOJEN:**
- äänne- ja kirjainvastaavuus
 - tavurytmit
 - sanat (yhdyssanat, synonyymit)
 - riimittely
 - luku- ja kirjoitussuunta/ suunnat monikielisessä ympäristössä
 - mallista kirjoittaminen ja päällekirjoitus
 - leikkilukeminen ja -kirjoittaminen
 - kuvalukeminen
 - suuraakkosten nimeäminen ja tunnistaminen
 - lukemisen ja kirjoittamisen yhteys
 - saduttaminen
 - tietoteknologiset taidot

- MONIKIELISYYS:**
- monikieliset laulut ja leikit, lorut, vitsit, käsitteet, sanonnat, fraasit, sarjakuvat
 - viittomat
 - monikielisten lasten kieli-identiteetin tukeminen

- KIRJALLISUUS:**
- sadut, tarinat, kertomukset
 - riimit, lorut, runot, arvoitukset
 - kuva- ja tietokirjat, sarjakuvat
 - kirjastoon ja monikieliseen materiaaliin tutustuminen

Leikin	Kuuntelen	Kerron	Eläydyn	Esitän	Ajattelen	Tutkin
Nimeän	Luen	Riimittelen	Keskustelen	Tavutan	Tunnistan	Kirjoitan

Kielten rikas maailma

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä

on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykisyysyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylelle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämäнкysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme Kiteen esiopetuksessa

YHTEISKUNTA, HISTORIA, ETIIKKA JA KATSOMUS

MINÄKUVA JA TERVE ITSETUNTO:

- lapsi tuntee itsensä tärkeäksi ja hyväksytyksi
- lapsi oppii tuntemaan erilaisia tunteita ja käsittelemään niitä
- lapsi ymmärtää oikean ja väärän
- lapsi tunnistaa vahvuudet ja kehittämisen kohteensa
- lapsi oppii itsesääätelytaitoja
- lapsi iloitsee ja nauttii onnistumisistaan

HISTORIAALLISUUS:

- kulttuuriperinne
- oma perhe ja suku
- juhlaperinne
- perinneleikit ja -laulut
- lähialueen historia

YHTEISKUNNALLISUUS:

- ajankohtaiset ilmiöt
- eri mediat
- YK:n lapsen oikeudet
- yhteiset säännöt

YSTÄVYYS JA

VUOROVAIKUTUSTAITOT:

- toisten arvostaminen
- moninaisuuden arvostaminen ja kunnioittaminen
- vastuu itsestä ja toisista
- elämän kunnioittaminen
- hyvät tavat
- oikeudenmukaisuus
- sovittelutaidot
- kiusaamisen ehkäisy
- yhteisten sääntöjen noudattaminen
- työrauhan antaminen ja pyytäminen
- itsesääätelytaidot

KATSOMUSKASVATUS:

- eri katsomukset, uskonnot, uskonottomuus
- ryhmän juhlat osana vuoden kiertokulkua
- tilojen tutkiminen, käsitetietoisuus
- rauhoittuminen, henkisyys vahvuutena
- lasta kiinnostavat eettiset ja katsomukselliset kysymykset keskustellen ja tutkien, niitä aidosti arvostaen ja kuunnellen
- yhteistyö eri toimijoiden kanssa erillissopimuksen mukaisesti
- hyödynnetään lähiympäristön vierailuja ja tapahtumia esim. paikallisten seurakuntien työntekijät ja tilaisuudet

EETTINEN TOIMINTA ELINYMPÄRISTÖSSÄ:

- oikean ja väärän tunnistaminen
- ilot, pelot, tunteet
- kestävä kehitys
- ihminen osana luontoa
- eri kulttuureihin tutustuminen ja niiden arvostaminen ja kunnioittaminen
- monikulttuurisuus kasvatus
- globaalikasvatus

Olen hyvä kaveri	Autan toisia	Arvostan	Selvitän riidat	Keskustelen
Käsittelen tunteita	Kunnioitan	Ryhmän juhlaperinteet	Noudatan sääntöjä	

Minä ja meidän yhteisömme Kiteen esiopetuksessa

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluaisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikojaa havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni Kiteen esiopetuksessa

MATEMAATTISET TAIDOT

**ONEGELMANRATKAISU
JA PÄÄTTELYTAIDOT**

- LUOKITTELU, VERTAILU JA
JÄRJESTÄMINEN:**
- luokittelu; koko, väri, muoto, materiaali, käyttötarkoitus...
 - vertailu; pituus, korkeus, suurempi, pienempi, yhtä suuri (mitattavat ominaisuudet) ... enemmän, vähemmän, yhtä monta (määrää ilmaisevat ominaisuudet)
 - sarjojen täydentäminen ja jatkaminen

- MITTAAMINEN:**
- pituus
 - paino
 - tilavuus
 - aika
 - raha
 - diagrammit

- LUKUKÄSITE:**
- lukumäärä (...)
 - lukusana (kolme)
 - numeromerkki (3)
 - lukujonot etu- ja takaperin
 - lukumäärän yhdistäminen lukusanaan ja numeromerkkiin
 - numeron kirjoittaminen
 - yhteen- ja vähennyslaskun alkeet
 - lukujen hajottaminen
 - naapuriluvut

- GEOMETRIA:**
- kolmio, ympyrä ja nelikulmio
 - kuvioiden jäljentäminen
 - havainnointi ja luokittelu
 - nimeäminen
 - rakentelu, askartelu, muovailu
 - avaruudellinen hahmottaminen
 - sijaintikäsitteet
 - sijainnin hahmottaminen ympäristössä

Mittaaan	Luokittelen	Vertailen	Pohdiskelen	Oivallan	Teen johtopäätöksiä	
Nimeän	Lasken	Ratkaisen	Havainnoin	Tutkin	Tunnistan	Onnistun

Matemaattiset taidot

YMPÄRISTÖKASVATUS JA TEKNOLOGIA

LUONTO:

- vuodenaajat
- luonnonilmiöt
- sää ja lämpötila
- eläimet, kasvit ja sienet
- luonnonantimet
- elollinen ja eloton luonto
- luonnon kiertokulku
- luonnonsuojelu
- jokaisenoikeudet
- retkeily ja luonnosta nauttiminen

LÄHIYMPÄRISTÖ:

- maaseutu, taajama, kaupunki
- liikennesäännöt
- lähiympäristön rakennukset
- työnteko ja ammatit
- perinnetuntemus
- kestävä kehitys

TEKNOLOGIA:

- arjen tekniset laitteet
- omat keksinnöt
- teknologian ja digitaalisten palveluiden hyödyntäminen

AIKA JA AVARUUS:

- eskarin päivärytmi
- vuorokausi
- viikonpäivät
- kuukaudet
- vuodenaajat
- vuosi
- maa ja muut taivaankappaleet

SUOMALAISUUS:

- suomen lippu
- kartat
- presidentti
- pääkaupunki
- tunnuspiirteet

YMPÄRISTÖN AINEET, MATERIAALIT JA ENERGIA:

- ympäristössä käytetyt materiaalit (puu, rauta, muovi, lasi)
- aineiden ominaisuudet ja niiden valmistus
 - kova, pehmeä, taipuisa
 - itse tehty, kasvatettu, teollisesti valmistettu
- veden olomuodot
- energia (auringon valo ja lämpö, ravinto ja sen merkitys)
- valo, varjo ja ääni
- liike

MAAILMA:

- moninaisuus
- monikulttuurisuus

Tutkin	Kokeilen	Vertailen	Hankin tietoa	Oivallan	Ratkaisen ongelmia
Nimeän	Mittaan	Käytän aisteja	Havainnoin	Tunnistan	Tunnen

Ympäristökasvatus ja teknologia**4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)**

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen

kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikkumisen iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisestä ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

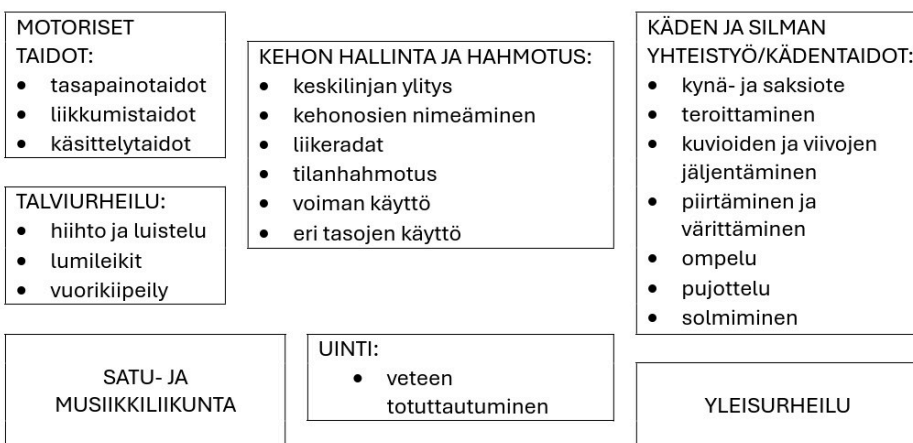
Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmassa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan

aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Kasvan, liikun ja kehityn Kiteen esiopetuksessa

FYYSINEN AKTIIVISUUS

Tasapainoilen	Konttaan	Kiipeän	Kävelen	Juoksen	Hyppään	Hengästyn	
Laukaan	Riipun	Keinun	Heitän	Potkin	Pallottelen	Riemuitsen	Hikoilen

TERVEYS, TURVALLISUUS JA HYVINVOINTI

TUNNE-ELÄMÄ:

- itsensä arvostaminen
- toisten ihmisten kunnioittaminen
- sosiaalisten suhteiden tukeminen
- omien ja muiden tunteiden tunnistaminen
- itsetunnon vahvistaminen
- omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistaminen

HYGIENIA:

- käsienpesu ruokailujen ja wc-käyntien yhteydessä
- aivastaminen hihaan
- nenän niistäminen
- puhdas, siisti ja tilanteeseen sopiva vaatetus
- tartuntataudit
- suuhygienia

TERVEYS:

- fyysinen terveys
- mielen hyvinvointi

LEPO:

- leikin ja levon välinen tasapaino
- yönun tärkeys
- mahdollisuus rauhoittumiseen ja lepoetkeen
- rentoutus

KEHOTUNNEKASVATUS:

- oman kehon arvostaminen
- koskemattomuus
- moninaisuus
- vuorovaikutustaidot
- tunteiden säätely
- rajat
- monilukutaito
- käytöstavat

RUOKAKASVATUS:

- monipuolinen ruoka
- moniaistilliset makuelämykset
- Sapere-menetelmä
- ruuan arvostaminen
- lautasmalli
- hyvät ruokailutavat
- ruoka- ja tapakulttuuri, monikulttuuriset juhlat
- nestetasapainosta huolehtiminen

TURVATAIDOT:

- vaarallisten asioiden ja esineiden tunnistaminen sekä ymmärrys, ettei niihin saa koskea
- päätöksentekotaidot ja seuraustenmiettminen
- tunne- ja vuorovaikutustaidot
- lapsia kiinnostavien asioiden käsittely keskustellen

TURVALLISUUS:

- avun hakeminen
- pienet ensiaputaidot
- liikkuminen lähiympäristössä
- liikennesäännöt
- luotettavan ja epäluotettavan henkilön tunnistaminen
- paloturvallisuus

LIKKUMINEN:

- liikkumisen ilo
- säännöllisyys
- monipuolisuus
- leikinomaisuus
- fyysinen rasitus
- kehon reagointi fyysiseen rasitukseen
- liikunnan merkityshyvinvoinnille
- ryhti

KULUTTAJAKASVATUS:

- lapsiin kohdistuvan mainonnan tutkiminen
- kohtuullinen kuluttaminen

	Tunnen	Käyttäydyn	Arvostan	Suvaitsen	Pohdin
Lepään	Rentoudun	Peseydyn	Maistelen	Liikun	Voin hyvin

Terveys, turvallisuus ja hyvinvointi

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylypöpetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisena ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁵ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle

⁷⁴ Perusopetuslaki 10 §

⁷⁵ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat

sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

Monipuoliset työtavat Kiteen esiopetuksessa

Monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä Kiteen esiopetuksessa ohjaavat yleiset esiopetuksen periaatteet ja esimerkiksi lainsäädäntö sekä arvopohja kuten lasten osallisuus, lasten mielenkiinnon kohteiden ja lapsiryhmän tarpeiden huomioiminen, joita kartoitetaan esimerkiksi säännöllisellä havainnoinnilla ja pedagogisella dokumentaatiolla. Huoltajien palautteet huomioidaan henkilöstön pedagogisessa suunnittelutyössä ja tiimikohtaisessa reflektoinnissa myös työtapojen valinnan ja käytön osalta.

Huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta kerätään säännöllisesti päivittäin arjen toimintojen ja kohtaamisten yhteydessä lisäksi esim. huoltajailloissa, lapsen itsearvioinnin yhteydessä. Lapsen itsearviointi voi olla sanallista, kirjallista, pedagogisesti monipuolisesti dokumentoitua esim. kuvin, äänittein, videoin, tehtävin, sadutuksin. Saatua palautetta hyödynnetään toiminnan pedagogisessa suunnittelutyössä lyhyellä aikavälillä sekä toiminnan systemaattisessa kehittämistyössä pitkäjänteisemmin mm. esiopetuksen laadun kehittämiseksi.

Henkilöstön itsearviointia hyödynnetään pedagogisessa työssä mm. vahvuusperustaisesti. Kiteen esiopetuksen hallinto huolehtii säännöllisesti henkilöstön itsearvioinnin toteutumisesta ja itsearvioinnin hyödyntämisestä pedagogisessa prosessissa esim. esiopetuksen laadun arvioinnin yhteydessä, henkilöstön kanssa käytyjen kehityskeskustelujen pohjalta sekä tiimipalaverissa.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena Kiteen esiopetuksessa

Esiopetuksessa tehty arviointi on merkityksellistä erityisesti jatkuvan pedagogisen suunnittelutyön sekä johdonmukaisen lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukemisen vuoksi. Kiteen esiopetuksessa tehdään pedagogista arviointia, jolla tunnistetaan lapsen tarpeet sekä suunnitellaan ja toteutetaan toimintaa lasten tarpeiden pohjalta sekä arvioidaan pedagogista prosessia. Kiteen esiopetuksessa arviointiprosessia toteuttavat lapset, huoltajat ja henkilöstö seuraavin tavoin.

Lapsi arvioi itseään esikoulun aikana päivittäin, viikoittain ja aina tarpeen mukaan monin eri menetelmin. Oman toiminnan arviointia voi tehdä sanallisesti ennen ja jälkeen toimintojen, keskustellen ja omista kokemuksista kertoen sekä omien tuotosten tarkastelulla osana pedagogista dokumentaatiota, esimerkiksi; valokuvat, videot, haastattelut, äänestykset, sadutus, kädentaitotyöt ja tehtävät.

Huoltajat tekevät havaintoja oman lapsensa hyvinvoinnista, kehityksestä ja oppimisprosessista esikoulun aikana. Huoltajat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen ryhmäkohtaisten ja lapsikohtaisten tukimuotojen suunnitteluun ja arviointiin yhteistyössä henkilöstön kanssa. Henkilöstö käy tarpeen mukaan keskustelua huoltajien kanssa arjessa ja osallistaa huoltajia yhteisiin huoltajille suunnattuihin toiminnallisiin tapahtumiin ja huoltajailtoihin sekä säännöllisesti toteuttaviin palautekyselyihin. Huoltajille annetaan palautetta lapsen vahvuuksista ja kehittymiskohteista sekä oppimisen edistymisestä, näin heidän on mahdollista tukea lastaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Henkilöstö arvioi lasten oppimisen edistymistä, kehitystä ja hyvinvointia esikoulun aikana säännöllisesti havainnoimalla, erilaisin pedagogisen dokumentoinnin menetelmin sekä laatimalla sekä ryhmäkohtaisen että tarpeen mukaan myös lapsikohtaisen tuen suunnitelman yhteistyössä huoltajien ja moniammatillisen henkilöstön kanssa. Henkilöstö antaa säännöllisesti sanallista palautetta lapsille heidän edistymisestään ja oppimisestaan kannustaen, vahvuuksia korostaen ja erilaisia kehittymistarpeita tukien. Henkilöstö arvioi myös omaa toimintaansa säännöllisesti moniammatillisissa tiimipalavereissa sekä työyhteisötasolla ja esiopettajien ja oppilashuoltoryhmän välisissä tapaamisissa hyödyntäen näissä tilanteissa sekä lapsilta että huoltajilta saatua palautetta toiminnan laadun kehittämiseksi.

Lapselle voidaan laatia esiopetuksen päätteeksi osallistumistodistus luvussa 4.2. mainituin tiedoin. Todistuksessa tulee olla merkittynä todistuksen nimi, opetuksen järjestäjän, esiopetusta antaneen yksikön sekä lapsen nimi ja henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että se on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Kiteen esiopetuksessa ei ole käytössä varsinaista yhtenäistä pohjaa osallistumistodistuksesta, sillä kukin esiopetუსyksikkö voi laatia oman pohjan edellä mainituin tiedoin ja huoltajien sitä pyytäessä. Esiopetuksen osallistumistodistukseen voidaan kirjoittaa vielä yleiskuvausta toteutuneesta esiopetuksesta, mutta lapsen persoonaan, toimintaan tai oppimisen etenemiseen liittyvää kuvausta ei sen sijaan merkitä todistukseen.

Perusopetukseen siirtyessä tai kun lapsi vaihtaa esiopetუსyksikköä, lähettävä taho välittää esiopetuksen toteuttamista koskevat välttämättömät tiedot viipymättä esiopetუსyksikköön voimassa olevia salassapitosäädöksiä noudattaen.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä Kiteen esiopetuksessa

Kiteen esiopetuksessa huomioidaan eri kieli- ja kulttuuriataustaiset lapset ja perheet opetuskielen oppimisen tukemisen, yhteisöön osaksi pääsemisen ja sujuvan koulupolun aloittamisen näkökulmista. Mikäli oppilas ei ole aiemmin osallistunut varhaiskasvatukseen, keskustellaan vanhempien kanssa varhaiskasvatuksen tavoitteista ja suomalaisesta kasvatuskulttuurista, esimerkiksi kulttuuritulkkauksen keinoin ja kotikielelle käännettyinä infokirjeinä. Lapsikohtaista tukea voidaan myös antaa opetuskielitaitoa tukevana. Lapsen opetuskielen taitoa ja oppimista kartoitetaan tarvittaessa esiopetuksen käytössä olevien lisäarvioiden avulla esimerkiksi kielipeda-lomakkeita käyttämällä.

Moniammatillisten yhteistyötahojen kanssa kartoitetaan lasten mahdolliset oman äidinkielen oppimiseen liittyvät haasteet ja ohjataan lapsi tarvittaessa lapsikohtaiseen tukeen tuen tarpeen

mukaan. Tavoitteena on jatkuva ja systemaattinen kielen kehityksen tukeminen ja lapsen opetuskielen järjestelmällinen vahvistaminen. Tässä hyödynnetään kieli- ja kulttuuriopettajan, erityisopettajan ja muiden tarvittavien tahojen asiantuntemusta ja tukea.

Opetuskielen kehitystä tuetaan sekä pienryhmätilanteissa että luonnollisissa viestintätilanteissa opetuskielisten lasten ja aikuisten kanssa. Tavoitteena on, että lapsi oppii arkielämän perussanastoa ja osaa käyttää kieltä luontevasti eri tilanteissa. On tärkeää, että lapsi ymmärtää ja käyttää aktiivisesti opetuskieltä sekä harjoittelee opetuskielen rakenteita. Oppilaan kotikieli/kieliet huomioidaan esiopetusryhmän toiminnassa.

Esiopetuksessa opetellaan esimerkiksi lasten kotikielillä tervehdyksiä, lauluja, loruja, numeroita ja fraaseja. Jokaisen lapsen kotikielestä tai -kielistä ollaan kiinnostuneita ja mahdollistetaan lapsen monikielisyys osana esiopetuksen toimintaa. Esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen oman kotikielen/kielten säilymistä ja kehittymistä. Huoltajia kannustetaan ylläpitämään lapsen kotikieltä/kieliä, koska se luo pohjan muiden kielten oppimiselle ja tukee myös muiden kielten oppimista. Huoltajille annetaan konkreettisia työkaluja ja ohjeita kielen kehityksen tukemiseksi.

Esiopetuksessa kunnioitetaan perheen kulttuurisia ja katsomuksellisia valintoja. Lapsia ohjataan toisen henkilön katsomuksen kunnioittamiseen. Lapsen omaa kulttuuritaustaa arvostetaan ja hänelle annetaan mahdollisuus tutustua omaan kulttuuriinsa, esim. omaan kotimaahan, kieleen ja tapoihin.

Esiopetuksessa korostetaan huoltajien kohtaamista ja yhteydenpitoa perheen kanssa. Esiopetuksen tavoitteena on tukea vanhemmuutta. Yhteistyön apuna käytetään tarvittaessa tulkkia. On tärkeää, että esiopetusyksiköllä on yhteiset arvot, toimintatavat ja toimintakulttuuri eri kieli- ja kulttuuritaustaisten oppilaiden kohtaamisessa. Kieli- ja kulttuuriopettajan osaaminen tukee esiopetusryhmien henkilöstöä toiminnan suunnittelun, toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen osalta rikas kieliympäristö huomioiden.

Esiopetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota tiedonsiirtoon ja yhteistyöhön. Esiopetus nähdään jatkumona varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen/valmistavan opetuksen välillä. Yhteistyötahojen, kuten hyvinvointialueen, kanssa huomioidaan kieli- ja kulttuuritaustan vaikutus ja varmistetaan mm. tulkkauspalveluiden kautta perheen ja lapsen osallistumisen toteutuminen. Tieto opetuskielen osaamisesta siirretään kielipeda -lomakkeella luokanopettajalle tai valmistavan opetuksen opettajalle perusopetukseen siirryttäessä yhteisissä palavereissa.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtaivoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁶ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁷ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁸. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁹ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁷ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁹ Perusopetuslaki 20 a §

kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁸⁰. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸¹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸², jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoilolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸³. Opiskeluhoilosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸⁴. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä

80 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

81 Perusopetuslaki 20 b §

82 Perusopetuslaki 20 a §

83 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

84 Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

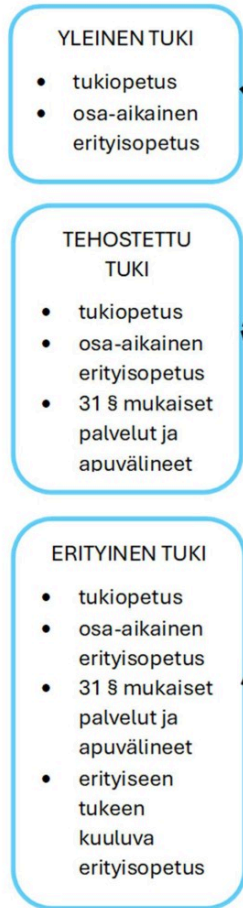
Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki Kiteen esiopetuksessa

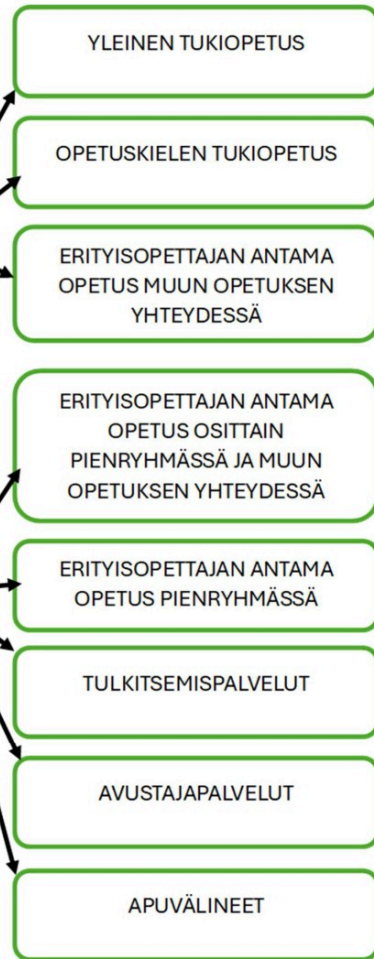
Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisvaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Mikäli oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt tai ryhmäkohtaiset tukitoimet eivät riittävästi tue esiopetuksen oppilaan kehitystä, hyvinvointia ja oppimista, esiopetuksen opettaja ja erityisopettaja kartoittavat tuen tarvetta yhdessä oppilaan huoltajien kanssa. Tarvittaessa tukea suunniteltaessa voidaan kutsua mukaan moniammatillisen yhteistyön osalta myös oppilashuollon henkilöstöä tai kuntouttavia tahoja huoltajan kanssa yhdessä sopien.

Tuen muodot täydentävässä
varhaiskasvatuksessa:

Tuen muodot esiopetuksessa:

Tuen muodot

Pedagoginen johtaminen osana oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea

Päiväkodin johtaja vastaa yksikkönsä osalta tuen järjestämiseen liittyvien käytäntöjen ja tukirakenteiden toteutumisesta. Henkilöstön osaamisen ylläpitäminen, tiedonkulun selkeys sekä lukuvuosisuunnitelman päivittäminen ovat osa pedagogista tukea. Johtaja tukee ja ylläpitää tarvittavaa yhteistyötä huoltajien, erityisopettajan ja esiopetuksen ryhmien välillä tukitoimien

suunnittelun ja toteutumisen mahdollistamiseksi. Erityisopettajan ja päiväkodin johtajan tiivis yhteistyö on olennainen osa pedagogista johtamista ja esiopetuksen resursoinnin arviointia.

Lukuvuosisuunnitelma tuen järjestämisen ohjaajana

Tuen järjestämisen periaatteet ja käytännöt kirjataan yksikön esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan. Lukuvuoden aikana suunnitelmaa tarkistetaan ja täydennetään tarpeen mukaan lasten tuen tarpeiden muuttuessa. Päiväkodin johtaja ja esiopetuksen opettajat vastaavat lukuvuosisuunnitelman laadinnasta ja päivityksestä yhteistyössä muun henkilöstön kanssa.

Lukuvuosisuunnitelmaan kirjattujen ryhmäkohtaisen tuen muodot arvioidaan ja suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Esiopetusryhmän koko henkilöstö osallistuu ryhmäkohtaisten tukimuotojen tarkasteluun. Säännöllisesti toteutuvat pedagogiset tiimit ja esiopetusryhmien tiimipalaverit mahdollistavat lukuvuosisuunnitelman joustavan päivittämisen ja tarkastelun. Erityisopettaja ja päiväkodin johtaja osallistuvat tarpeen mukaan lukuvuosisuunnitelmien laadintaan, kehittämiseen ja arviointiin.

Tiedonsiirto varhaiskasvatuksesta esiopetukseen Kiteellä

Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtyvän lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät asiat on kirjattu DaisyManager-järjestelmässä lapsen sähköiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan (VASU). Lapsen siirtyessä esiopetukseen hänelle laaditaan DaisyManageriin myös lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma eli LEOPS, johon kirjataan opetuksen järjestämiseen liittyvät tarpeelliset huomiot. Lapsi ja huoltajat osallistuvat lomakkeen laadintaan omalta osaltaan. Niille esiopetuksen oppilaille, jotka tarvitsevat esiopetusajan lisäksi täydentävää varhaiskasvatusta, LEOPS:in ja VASU:n sisällöt kirjataan rinnakkaisina toisiinsa viitaten (esim. "kts. LEOPS / kts. VASU"). Näin myös tarvittavat varhaiskasvatuslain mukaiset tehostetun ja erityisen tuen kirjaukset lapsen VASU:ssa kulkevat rinnakkain esiopetuksen asiakirjojen kanssa.

Siirtymävaiheessa järjestetään siirtopalaveri varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön välillä. Palaverissa käsitellään lapsen tuen tarvetta ja siirretään tarvittavat tiedot. Katso tarkempi aikataulus ja toimenpiteet nivelvaihetaulukosta^[1]. Lapsen siirtyessä esiopetukseen varhaiskasvatuksessa laaditut tiedot siirretään esiopetuksen opettajalle salassapitovelvoitteiden estämättä.

Tiedonsiirto esiopetuksesta perusopetukseen Kiteellä

Esiopettaja päivittää pedagogiset asiakirjat maaliskuun loppuun mennessä tarvittaessa erityisopettajan tuella, jotta siirtymä perusopetukseen voidaan valmistella ajoissa. Tällöin aloitetaan tiedonsiirto tulevaa 1. luokkaa varten. Esiopetuksen opettaja kutsuu huoltajat tarvittaessa tiedonsiirtopalaveriin.

- Ryhmäkohtaisen tuen osalta tiedonsiirto voidaan tehdä ryhmätasoisena tiedonsiirtona esiopetuksen ja perusopetuksen henkilöstön välillä.
- Lapsikohtaisen tuen osalta tiedonsiirto tapahtuu lapsikohtaisten tiedonsiirtopalaverien myötä. Esiopetuksen opettaja kutsuu huoltajat mukaan tiedonsiirtopalaveriin.

Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että siirtymävaiheen toiminta ja tiedonsiirto toteutuvat ajallaan ja asianmukaisesti.

[1] Kts. kappaleen 3.4 nivelvaihetaulukko

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkia toimintaa⁸⁵. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisäksi⁸⁶. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen

85 Perusopetuslaki 20 b §

86 Perusopetuslaki 20 b §

ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁷. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisesti tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁸. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁹ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmässä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁹⁰ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹¹ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun

87 Perusopetuslaki 20 b §

88 HE 114/2024 vp, s. 57–58

89 Perusopetuslaki 20 b §

90 Perusopetuslaki 20 b §

91 Perusopetuslaki 20 b §

opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevista asioista. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt Kiteen esiopetuksessa

Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisia työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan Kiteen kaupungin esiopetusryhmissä siten, että lapsen oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuu lapsen edun mukaisesti. Toimintatavat valitaan siten, että inklusiivisuuden arvoperusta toteutuu eli jokainen lapsi otetaan osaksi ryhmän toimintaa.

Esiopettajat vastaavat esiopetuksen toiminnan suunnittelusta sekä yhteisten, johdonmukaisten pedagogisten työtapojen toteutumisesta tiimissä. Pedagogiset menetelmät ja erilaiset eriyttämisen muodot ovat käytössä tarveperustaisesti ryhmän ja lasten tuntemiseen pohjautuen. Erityisopettajan kanssa tehtävä yhteistyö tarvittaessa tukee ryhmäkohtaisen toiminnan suunnittelua, toteutumista ja arviointia. Esiopetuksen henkilöstö suunnittelee säännöllisesti toteutuessa tiimipalaverissa oman toimintansa ryhmän tarpeiden mukaisesti hyödyntämällä pedagogisia järjestelyitä. Oppimisen edellytyksiä tukevia ratkaisuja käytetään esimerkiksi kuvatuella ja tukiviittomien avulla, osana esim. ryhmän yhteisiä kokoontumisia tai arjen toimintoja. Tämä mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ja kuulluksi ja nähdyksi tulemisen. Erilaiset teknologiset ratkaisut vahvistavat myös lapset osallistumista arjen tapahtumiin. Kiteen kaupungin kieli- ja kulttuuriopettaja tukee esiopetuksen henkilöstöä kielitietoisuuden opetuksen suunnittelun, oppimisympäristöjen muokkaamisen ja yhteisopetuksen osalta.

Esiopetuksen henkilöstö voi hyödyntää erilaisia rakenteellisia järjestelyjä. Niitä voivat olla muun muassa toimintaan sopivat pienryhmät ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käyttöön ottaminen. Tavoitteena on se, että jokainen lapsi pääsee osaksi ryhmää.

Päiväkodin johtaja ja erityisopettaja omalta osaltaan vastaavat henkilöstön osaamisen vahvistamisesta sekä henkilöstörakenteen, tilojen esteettömyyden, lapsimäärän pienentämisen sekä muiden tarvittavien toimenpiteiden tarpeen arvioinnista. Rakenteellisista järjestelyistä vastaa varhaiskasvatuksen päällikkö, ja niiden myötä mahdollistuvat erilaisten pedagogisten järjestelyiden toteutuminen ryhmissä.

Ryhmäkohtainen tuki Kiteen esiopetuksessa

Ryhmäkohtainen tuki on osa oppimisen tukea ja sen tavoitteena on varmistaa kaikkien lasten osallisuus ja oppimisen edellytykset esiopetuksessa. Se perustuu lapsiryhmän tarpeiden arviointiin ja sitä toteutetaan ennakoivasti, suunnitelmallisesti ja koko ryhmän toimintaan sisällytettynä.

Ryhmäkohtaisesta tuesta vastaavat esiopetuksen opettajat yhteistyössä muun henkilöstön kanssa. Toimintaa arvioidaan säännöllisesti ryhmäkohtaisella tuen arviointilomakkeella, joka täytetään vähintään kerran syyslukukaudella ja kerran kevtlukukaudella. Lomakkeen avulla tarkastellaan esimerkiksi ryhmän ilmapiiriä, oppimisympäristön toimivuutta ja lasten osallisuuden toteutumista. Arviointi auttaa havaitsemaan mahdollisia muutostarpeita ja kehittämään toiminnan laatua.

Tarvittaessa päiväkodin johtaja ja/tai erityisopettaja osallistuvat arviointiin ja tarjoavat tukea ryhmäkohtaisen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Päiväkodin johtajan vastuulla on huolehtia siitä, että ryhmäkohtaisen tuen toteuttamiseen on käytettävissä riittävät resurssit. Tällaisia tukimuotoja voivat olla esimerkiksi erityisopettajan antama opetus muun opetuksen

yhteydessä tai esiopettajan antama yleinen tukiopeus. Johtaja huolehtii myös siitä, että henkilöstöllä on mahdollisuus toteuttaa tukea arjen rakenteissa.

Ryhmäkohtaisen tuen muotoja on kolme:

- yleinen tukiopeus (esiopettaja)
- opetuskielen tukiopeus esimerkiksi kieli- ja kulttuuriopettajan (KieKu) antamana
- erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä

Jos esiopetusryhmässä havaitaan oppimiseen, käyttäytymiseen tai vuorovaikutukseen liittyviä haasteita, ryhmäkohtaista tukea muokataan tarvittaessa. Tuen aloittaminen tapahtuu viivyttyä, ja sen tavoitteena on mahdollistaa lapsen täysipainoinen osallistuminen ryhmän toimintaan sekä edistää hänen oppimistaan ja hyvinvointiaan. Kiteellä esiopetuksen ryhmäkohtaisissa tukitoimissa on mahdollista hyödyntää kieli- ja kulttuuriopettajan sekä erityisopettajan opetusta erilaisin joustavin muodoin. Ryhmäkohtaisien tukitoimien toteuttamisen muotoja voivat Kiteen esiopetuksessa olla esim.

- Tukiopeus pienryhmätoimintana KieKun, erityisopettajan tai oman opettajan toimesta. Tukiopeus on esiopetuksen toiminnan yhteydessä tapahtuvaa opetusta.
- Erityisopettajan / KieKun konsultaatio, tarvittaessa yhteissuunnittelu aika esiopetuksen opettajan kanssa.
- Tietyn aihepiirin oppimiskokonaisuudet/tukijaksot. Esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen pienryhmäopetus sovitun mittaisena jaksona erityisopettajan toimesta tai matemaattisten taitojen opetusjakso, jonka aikana erityisopettaja osallistuu useammin ryhmän toimintaan.
- Eriyttäminen tehtävätyyppisessä työskentelyssä. Erityisopettajan ja esiopetuksen opettajan yhteistyönä saman aihepiirin harjoituksia voidaan toteuttaa eri vaikeusasteisina ja erilaisin menetelmin, ryhmän taitotasoa huomioiden.
- Yhteisopettaminen; erityisopettaja tai KieKu on esiopetuksen opettajan työparina, opetus on yhdessä suunniteltua ja mahdollistaa esiopetusryhmän jakamisen.
- Samanaikaisopetus: Ryhmä voidaan jakaa opetuksen ajaksi, jolloin erityisopettaja/ KieKu ja esiopetuksen opettaja voivat myös hyödyntää jakotiloja opetuksen toteuttamiseen pienemmissä ryhmissä.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁹² viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹³. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹⁴.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

⁹² Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

⁹³ Perusopetuslaki 20 c §

⁹⁴ Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkittamispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkittamispalveluita. Oikeus tulkittamispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkittamispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁵ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁶, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveyspalveluja.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁷ ja otettava

95 Terveydenhuoltolaki 29 § (1326/2010)

96 Perusopetuslaki 20 c §

97 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁸ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁹ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja¹⁰⁰. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁰¹. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain¹⁰² mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystieteiden¹⁰³ monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰⁴ tai tukipalveluita¹⁰⁵, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkintapalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁶. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁸.

98 Perusopetuslaki 20 d §

99 Perusopetuslaki 20 d §

100 Perusopetuslaki 20 d §

101 Perusopetuslaki 20 d §

102 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

103 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

104 Varhaiskasvatustalaki 15 b § (1183/2021)

105 Varhaiskasvatustalaki 15 c § (1183/2021)

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuslaki 20 e §

Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁹.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹¹⁰ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹¹.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹¹² lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹³.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹⁴. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen.

109 Perusopetuslaki 20 e §

110 Perusopetuslaki 20 e §

111 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

112 Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

113 Hallintolaki

114 Hallintolaki 34 §

Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹⁵. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁶ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁷. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁸. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁹. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹²⁰ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²¹.

Lapsikohtainen tuki Kiteen esiopetuksessa

Jos lapsi ryhmäkohtaisen tuen lisäksi tarvitsee yksilöllisiä tukitoimia, kuten yksilöllisiä avustamistai tulkitsemispalveluja, apuvälineitä, säännöllistä erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä tai erityisopettajan opetusta pienryhmässä, laaditaan tuen tarpeen arviointi ja lapsikohtaisen tuen suunnitelma Wilma-järjestelmään. Tämä edellyttää yksilöllisen tuen tarpeen arviointia ja tukitoimien suunnittelua esiopetuksen alkaessa tai heti kun havaitaan tuen tarve. Tällöin lasta ei tueta pelkästään ryhmäkohtaisin keinoin, vaan myös lapsikohtaisin tukimuodoin. Suunnitelmaa seurataan ja päivitetään säännöllisesti yhteistyössä huoltajien kanssa, vähintään kerran vuodessa.

Tuen tavoitteena on edistää lapsen oppimisedellytyksiä, vahvistaa itsetuntoa ja ylläpitää oppimisen iloa. Erityisopetuksen pedagogisilla ratkaisuilla pyritään tukemaan oppimista esimerkiksi muokkaamalla työtapoja, materiaaleja ja oppimisympäristöä.

Lapsikohtainen tuki voi sisältää esimerkiksi:

- Erityisopettajan antama säännöllinen opetus osittain pienryhmässä ja esiopetusryhmässä

¹¹⁵ Hallintolaki 45 §

¹¹⁶ Perusopetuslaki 20 d §

¹¹⁷ Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

¹¹⁸ Perusopetuslaki 20 f §

¹¹⁹ Perusopetuslaki 20 e §

¹²⁰ Perusopetuslaki 20 c §

¹²¹ Perusopetuslaki 20 f §

- Säännöllisellä opetuksella tarkoitetaan esim. Lukukauden tai lukuvuoden mittaista, pitkäkestoista opetusjaksoa.
- Erityisopettajan antama opetus toteutuu lapsen omassa esiopetusryhmässä, tai siitä pienennetyssä / joustavasti muotoutuvassa pienryhmässä.
- Lapsikohtainen erityisopettajan antama säännöllinen opetus voi toteutua myös yksilöopetuksena, mikäli se on lapsen tuen tarpeiden näkökulmasta perusteltua.
- Erityisopettajan opetus erityisryhmässä / pienryhmässä
 - Kokoaikaista erityisopetusta joko erityisryhmässä tai pienennetyssä esiopetusryhmässä.
 - Hallintopäätöksen mukaisesti lapsi voidaan sijoittaa esiopetuksen erityis-/ pienryhmään, jonka opetuksesta vastaa erityisopettaja.
- Kieli- ja kulttuuriopettajan antamaa opetuskielen ohjausta
 - Ryhmäkohtaisen tuen lisäksi kieli- ja kulttuuriopettajan opetusta voidaan kohdentaa lapselle yksilö- tai pienryhmäopetuksena lapsikohtaisena tuen muotona, jos se on lapsen edun mukaista.
- Tulkitsemispalvelut
 - Viittomakielen tai muiden kommunikaatiomenetelmien avulla tapahtuva tulkkaus
 - Tulkitsemispalveluun on oikeus kuulovamman, kuulonäkövamman tai puhevamman perusteella, kun esiopetukseen osallistuminen edellyttää tulkkauspalvelua.
- Avustajapalvelut
 - Ryhmäkohtaisen avustajaresurssin ja muiden järjestelyiden lisäksi voi lapsikohtaisesti arvioituna muodostua tarve avustajapalvelulle.
- Apuvälineet
 - Ryhmäkohtaisten apuvälineiden lisäksi henkilökohtaisia opetuksen / osallistumisen apuvälineitä

Erityisopetus ja muut tukitoimet muodostavat lapselle johdonmukaisen kokonaisuuden. Kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot ovat käytettävissä, ja opetuksen järjestäjä vastaa riittävän erityispedagogisen osaamisen varmistamisesta. Tuen toteutuksessa tehdään monialaista yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön, erityisopettajien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Huoltajat osallistuvat aktiivisesti tuen suunnitteluun ja arviointiin. Lapsen poissaolot esiopetuksesta tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät ole peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Tukiopetus ja ryhmäkohtaiset tukitoimet ovat tällöin ensisijaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen prosessi

Daisy-järjestelmään kirjataan sähköisesti lapsikohtainen tuen tarpeen arviointi, jossa kartoitetaan laajalti lapsen tarvitsemia tukitoimia, monialaisten toimijoiden roolia ja huoltajien ja lapsen itsensä näkemystä tuen tarpeesta. Esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa käytetään samaa tuen tarpeen arvioinnin lomaketta kuin esiopetuksen osalta. Kiteen kaupungin kehittämässä lomakkeessa tukitoimien tarvetta ja toteutumista arvioidaan intensiivisyysasteikolla. Mikäli tuen intensiteetti on korkea ja tukitoimet ovat säännöllisiä, kokoaikaisia ja jatkuvia, arvioinnin perusteella edetään hallintopäätösprosessissa. Tuen tarpeen arvioinnin lomakkeeseen merkitään, haetaanko lapselle esiopetuksen lapsikohtaista tukea ja/tai täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tehostettua tai erityistä tukea.

Tuen tarpeen arvioinnin jälkeen lapselle laaditaan lapsikohtaisen tuen toteutumista koskeva suunnitelma, jonka mukaisesti hänen opetuksensa esiopetuksessa järjestetään. Esiopetuksen kevätlukukaudella asiakirja tarkistetaan viimeistään maaliskuun loppuun mennessä, jolloin tiedonsiirto perusopetukseen käynnistyy.

Esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen kohdalla samat tiedot kirjataan lapsen VASU-lomakkeelle DaisyManager-järjestelmässä joko tehostetun tai erityisen tuen osioon.

Tuen hallintopäätökset

Lapsikohtainen tuen käyttöön ottaminen vaatii hallintopäätöksen. Päätöksen valmistelusta ja tarvittavien pedagogisten asiakirjojen laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja / opettajat erityisopettajan ja tarvittavien monialaisten toimijoiden kanssa. Huoltajille järjestetään kuuleminen, jossa he voivat tuoda esiin omia näkökulmiaan lapsensa kehityksen, oppimisen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista.

Kuulemiskutsu toimitetaan huoltajille kirjallisena, erityisopettaja vastaa kuulemisprosessin etenemisestä. Kutsun saatuaan huoltajat valitsevat itselleen sopivan tavan tulla kuulluksi: heille tarjotaan mahdollisuutta osallistua kuulemistilaisuuteen, toimittaa kirjallisesti mielipiteensä tiedoksi tai ilmoittaa että eivät käytä mahdollisuuttaan tulla kuulluksi asiassa. Kuulemiskutsun alaosa palautetaan allekirjoitettuna esiopetukseen. Erityisopettaja toimittaa kuulemisen osalta tarvittavat tiedot hallintopäätöksen tekeväälle taholle.

Esiopetuksen lapsikohtaisesta tuesta hallintopäätöksen laatii varhaiskasvatuksen päällikkö. Täydentävässä varhaiskasvatuksessa lapselle laaditaan tuen tarpeen arvioinnin perusteella joko tehostetun tai erityisen tuen päätös. Täydentävän varhaiskasvatuksen tuesta kirjataan hallintopäätös DaisyManager-järjestelmään. Tehostetun tuen hallintopäätöksen voi laatia erityisopettaja, erityisen tuen päätöksen tekee varhaiskasvatuksen päällikkö.

Hallintopäätökseen liitetään aina hallintolain mukainen valitusosoitus. Hallintopäätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin. Sekä esiopetuksessa että täydentävässä varhaiskasvatuksessa perusteluihin voivat sisältyä myös mahdolliset lääketieteelliset tai kuntouttavien tahojen laatimat lausunnot.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatus sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹²². Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhuolto luku 6).

122 HE 114/2024 vp, s. 12

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitolpalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²³.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Kiteen esiopetuksessa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö korostuu, kun lapsella ilmenee tuen tarvetta. Huoltajille kerrotaan tilanteen mukaan muovautuvista opetusjärjestelyistä, jotka tukevat lasta ja lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja mikäli tarvetta ilmenee, lapsikohtaisista tukitoimista. Lasta myös kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon, iän ja kehitykseen sopivalla tavalla.

Huoltajat kutsutaan keskusteluun lapsen tukitoimista, heitä kuullaan ja heille annetaan riittävästi tietoa lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemisesta. Tavoitteena on rakentaa avoin, luottamukseen perustuva yhteistyösuhte huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön välille. Lapsen LEOPS / VASU-lomakkeeseen kirjataan yhdessä käytyjen keskusteluiden osalta tarvittavat pohdinnat ja johtopäätökset. Huoltajien kuulemisprosessi toteutuu aiemmin kuvatulla tavalla (kts. kohta Tuen hallintopäätökset).

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista:

- **Moniammatillista yhteistyötä** tehdään esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen oman organisaation sisällä eri ammattiryhmien kesken, esimerkiksi antamalla opetuskielenopetusta kieli- ja kulttuuriopettajien kanssa lapsen oppimisedellytysten tukemiseksi.
- **Monialaista yhteistyötä** toteutetaan huoltajien suostumuksella muun muassa neuvolan kanssa, erityisesti silloin, kun lapselle tarvitaan kuntoutustarpeen arviointia. Huoltajat voivat myös itse olla yhteydessä neuvolaan lapsen hyvinvointiin, kehitykseen tai oppimiseen liittyvissä asioissa. Erityisopettajan rooli huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä korostuu, kun lapsen kohdalla on tarpeen toteuttaa ja koordinoita monialaista yhteistyötä eri tahojen kesken.

Kuntoutustarpeen arvioinnista vastaa SiunSote, joka koordinoi tarvittavia palveluja, kuten toiminta- ja puheterapiaa, psykologin arvioita sekä sosiaali- ja lastensuojelupalveluja. Yhteistyö muiden palveluntuottajien kanssa perustuu aina huoltajien antamaan suostumukseen. Kaikki yhteistyössä käsitellyt tiedot ovat salassa pidettäviä.

Pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen tai erityisruokavalioon liittyvissä järjestelyissä esiopetus tekee yhteistyötä neuvolan tai muun terveydenhuollon asiantuntijatahon kanssa. Vaikka esiopetuksessa ei järjestetä varsinaista kuntouttavaa toimintaa, yhteistyö lapsen kuntoutuksesta vastaavien ammattilaisten kanssa on mahdollista ja suositeltavaa lapsen tuen tarpeiden huomioon ottamiseksi.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²⁴, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²⁵.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevalla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²⁶. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁷. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on

¹²⁴ Oppivelvollisuuslaki 2 §

¹²⁵ Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

¹²⁶ Perusopetuslaki 26 a §

¹²⁷ Oppivelvollisuuslaki 3 §

tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁸, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁹ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹³⁰ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³¹. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

128 Perusopetuslaki 20 f §

129 Perusopetuslaki 20 d §

130 Perusopetuslaki 20 e §

131 Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)

Pidennetty oppivelvollisuus Kiteen esiopetuksessa (voimassa 31.7.2026 saakka)

Kiteen esiopetuksessa pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksenteosta vastaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen hallinto yhteistyössä perusopetuksen asiantuntijoiden kanssa. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen esiopetuksen alkua lapsen edun mukaisesti.

Pidennetyn oppivelvollisuuden tarvetta arvioitaessa tehdään yhteistyötä huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden (esimerkiksi neuvola, lastenneuvolapsykologi, erikoissairaanhoidon asiantuntijat) kanssa. Päätöksenteon tukena hyödynnetään lapsesta laadittuja pedagogisia selvityksiä ja mahdollisia lääkinnällisiä tai psykologisia lausuntoja.

Pidennyksessä oppivelvollisuudessa lapsi voi aloittaa esiopetuksen myös säädettyyn aikaan ja jatkaa sitä seuraavana vuonna, jolloin esiopetusta kertyy yhteensä kaksi vuotta. Tämä voi olla perusteltua esimerkiksi silloin, kun päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään esiopetusvuoden aikana. Esiopetuksen kesto suunnitellaan aina yksilöllisesti lapsen kehityksen, oppimisen ja tuen tarpeen mukaisesti yhteistyössä huoltajien ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Huoltajaa kuullaan aina ennen pidennetystä oppivelvollisuudesta tehtävää päätöstä. Päätöksestä tehdään hallintolain mukainen perusteltu kirjallinen päätös, johon liitetään oikaisuvaatimusohjeet.

Päätöksen tekemisen jälkeen lapsen esiopetuksen järjestämisessä varmistetaan hänen oikeutensa saada tarvitsemansa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, ja hänelle laaditaan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksenteko ja toteuttaminen Kiteen esiopetuksessa (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Kiteen kaupungissa varhennetun oppivelvollisuuden päätöksenteossa tehdään moniammatillista yhteistyötä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa varhennetun oppivelvollisuuden vaikutuksista lapsen oppimispolkuun. Päätöksenteossa hyödynnetään tarvittaessa terveydenhuollon asiantuntijalausuntoja.

Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä hallintopäätöksellä ennen lapsen perusopetuksen alkamista. Päätöksenteossa huomioidaan lapsen kokonaistilanne ja varmistetaan, että oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki on suunnitelmallista ja jatkuvaa varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³². Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

¹³² Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³³. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁴. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁵.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁶. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁷. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁸. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Sairaalaopetuksen järjestäminen Kiteen esiopetuksessa

Mikäli Kiteen esiopetukseen osallistuva lapsi tarvitsee erikoissairaanhoidollisia palveluita, hänen esiopetuksensa järjestetään ensisijaisesti omassa esiopetuksen toimipaikassa. Tarvittaessa sairaalan sijaintikunta järjestää lapselle sairaalaopetusta hänen terveydentilansa sallimissa rajoissa. Esiopetuksen järjestämisestä sovitaan yhteistyössä Kiteen esiopetuksen, sairaalan sijaintikunnan ja lapsen kotikunnan välillä. Erityisopettaja yhdessä esiopetuksen opettajan kanssa vastaa monialaisen yhteistyön koordinoinnista sairaalaopetusta järjestävän tahon kanssa. Kiteen esiopetuksen opettaja ja erityisopettaja voivat myös tarvittaessa hyödyntää sairaalaopetuksen järjestäjän erityispedagogista osaamista lapselle laadittavan tuen suunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa.

133 Perusopetuslaki 4 a §

134 Perusopetuslaki 4 a §

135 Perusopetuslaki 4 a §

136 Perusopetuslaki 4 a §

137 Perusopetuslaki 4 a §

138 Perusopetuslaki 4 a §

Yhteistyössä huoltajien ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa huolehditaan siitä, että lapsen esiopetukseen osallistuminen jatkuu mahdollisuuksien mukaan keskeytyksettä ja lapsen etu ensisijaisesti huomioiden.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun toteuttaminen Kiteen esiopetuksessa

Kiteen esiopetuksessa hyödynnetään konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua tilanteissa, joissa lapsen esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tarvitaan vaativaa monialaista osaamista. Konsultatiivinen palvelu tukee esiopetuksen henkilöstöä lapsen oppimisen ja osallistumisen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Opetuksen järjestäjä sopii palvelun käytöstä hoidosta vastaavan sairaalan kanssa moniammatillisesti, ja yhteistyö toteutetaan lapsen, huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa aina lapsen etua noudattaen.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹⁴⁰ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräjän, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

¹³⁹ Perusopetuslaki 31 §

¹⁴⁰ Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

Kiteen esiopetuksessa esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä perustuu aina huoltajan hakemukseen ja asiantuntijalausuntoon.

Päätöksenteossa arvioidaan lapsen terveydentilan lisäksi pedagogiset näkökulmat, jotta lapsen oikeus esiopetukseen turvataan.

Päätös tehdään hallintolain mukaisesti ja on aina määräaikainen, enintään lukuvuoden mittainen. Päätöksen voimassaoloaikana seurataan järjestelyjen toimivuutta ja arvioidaan, onko lapsen tilanteessa tapahtunut muutoksia, jotka vaikuttavat esiopetuksen järjestämiseen.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴¹, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- *Luvun 5.1 osalta*
 - *Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut*
 - *Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa*
 - *Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut*
 - *Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut*
 - *Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt*
- *Luvun 5.2 osalta*
 - *Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla*
 - *Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut*
- *Luvun 5.3 osalta*
 - *Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut*
 - *Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu*

- *Luvun 5.4 osalta*
 - *Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa*
 - *Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet*
- *Luvun 5.5 osalta*
 - *Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut*
 - *Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut*

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴² määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴³.

Opiskeluhoollolla¹⁴⁴ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁵, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁶.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁷ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁸. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁹.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁵⁰. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵¹. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵² esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵³ opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵⁴ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

142 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

143 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

145 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

146 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

148 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

149 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

152 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

153 Terveydenhuoltolaki 15 a §

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁵ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁶.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁷ siitä, että opiskeluhoiton toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁵⁸ huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjassa.

Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoiton yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoiton edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁹, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁶⁰.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoiton toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁶¹ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶² tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶³. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶⁴ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁵.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoollon palveluihin¹⁶⁶ (ikäryhmälle tarkoitettujen neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁷ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoollon kertomusten¹⁶⁸ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon rekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁹. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen osallisuus¹⁷⁰ opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon monialainen yhteistyö¹⁷¹ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷² lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

162 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

163 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

164 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

165 EU:n tietosuojasetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

170 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

171 Perusopetuslaki 4 a luku

172 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷³, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷⁴ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvauksen yhteistyöstä¹⁷⁵ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Opiskeluhoitosuunnitelma Kiteen esiopetuksessa

Opiskeluhoitona Kiteen esiopetuksessa on tukea lapsen oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Tavoitteena on luoda turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, jossa välittäminen, huolenpito ja yhteisöllisyys ovat osa päivittäistä toimintakulttuuria. Keskeistä on kehityksen esteiden, oppimisvaikeuksien ja muiden tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen sekä avun saannin varmistaminen oikea-aikaisesti. Lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tuetaan tiiviissä yhteistyössä huoltajien kanssa, heidän asiantuntemustaan ja näkemyksiään kunnioittaen.

Laaja opiskeluhoitoryhmä toimii Kiteen esiopetuksessa yhteisöllisen opiskeluhoitona rakenteena. Sen tehtävänä on edistää koko esiopetusyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta. Ryhmä käsittelee muun muassa esiopetusyksiköiden yleistä ilmapiiriä, kiusaamisen ehkäisyä, ruokailujärjestelyjä ja koulukuljetusten sujuvuutta. Laajaan opiskeluhoitoryhmään kuuluvat varhaiskasvatuksen päällikkö, esiopettajat, esiopetusyksiköiden johtajat, (varhaiskasvatuksen)erityisopettajat, kieli- ja kulttuuriopettaja, koulukuraattori, kouluterveydenhuollon ja lastenneuvolan edustajat, perheneuvolan edustaja, sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Ryhmä kokoontuu kaksi kertaa lukuvuodessa. Kokousten sähköisiä muistioita säilytetään asianmukaisesti.

¹⁷³ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁴ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁵ Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

Yksilökohtainen opiskeluhooltoryhmä kokoontuu tarvittaessa tukemaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän hyvinvointia, oppimista ja turvallisuutta. Ryhmän tavoitteena on tarjota lapselle oikea-aikaista ja tarkoituksenmukaista tukea yhteistyössä hooltajien ja muiden toimijoiden kanssa. Yksilökohtaisessa opiskeluhooltoryhmässä ovat mukana esiopettaja, hooltajat, esiopetuksen erityisopettaja sekä tarvittaessa yksikön esihenkilö ja varhaiskasvatuksen päällikkö, erityisesti tehostetun tai erityisen tuen tilanteissa.

Kokoukset järjestetään tarpeen mukaan. Ryhmän työskentely perustuu aina hooltajan suostumukseen, ja sen tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen tukeminen luottamuksellisessa ja yhteistyöhön perustuvassa ilmapiirissä. Opiskeluhoollissa noudatetaan voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä ja salassapitosääntöjä. Esiopettaja ja erityisopettaja vastaavat tarvittavista kirjauksista sähköisiin järjestelmiin, kuten DaisyManageriin.

Opiskeluhooltopalvelut Kiteen esiopetuksessa

Opiskeluhooltopalvelut tukevat esiopetuksen opiskeluhooltotyötä tarjoamalla asiantuntemusta lapsen hyvinvoinnin vahvistamiseen ja tarvittaessa oikea-aikaiseen tukeen. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat lastenneuvola, kouluterveydenhuolto, kuntoutusohjaaja, perheneuvola, psykologi sekä koulukuraattori. Näiden toimijoiden asiantuntemus täydentää esiopetuksen omaa tukiverkostoa ja mahdollistaa kokonaisvaltaisen tuen lapselle ja perheelle.

Opiskeluhoollon toiminnan arviointia ja kehittämistä toteutetaan säännöllisesti. Lisäksi laaja opiskeluhooltoryhmä kokoontuu keväällä arviointikokoukseen, jossa tarkastellaan kuluneen lukuvuoden toimintaa ja laaditaan ehdotuksia seuraavan lukuvuoden kehittämiskohteiksi.

Lasten suojaaminen, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus esiopetuksessa

Kiteen esiopetuksessa turvallisen ja hyvinvointia tukevan oppimisympäristön varmistaminen perustuu kahteen keskeiseen suunnitelmaan: **kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaan** sekä **tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan**. Molemmat suunnitelmat laaditaan ja päivitetään vuosittain osana esiopetusyksikön toimintaa, ja niiden toteuttamisesta vastaa koko työyhteisö. [1] Molemmat suunnitelmat tukevat yhteisön hyvinvointia ja luovat pohjaa turvallisuudelle, arvostavalle ja osallistavalle esiopetuskulttuurille.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma sisältää selkeät toimintamallit siihen, kuinka mahdolliset kiusaamis- ja häirintätilanteet ennaltaehkäistään, tunnistetaan ja hoidetaan. Henkilöstö toimii viivytyksettä tilanteissa, joissa esiopetuksessa tai siihen liittyvissä tilanteissa ilmenee kiusaamista, häirintää tai syrjintää. Suunnitelmassa määritellään toimintatavat, vastuunjako sekä yhteistyö hooltajien ja tarvittaessa opiskeluhoollon ja muiden viranomaisten kanssa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma edistää jokaisen lapsen oikeutta osallistua, kehittyä ja oppia omana itsenään. Suunnitelmassa huomioidaan muun muassa sukupuolten tasa-arvo, kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus sekä lasten yksilölliset tarpeet ja taustat. Suunnitelmaa hyödynnetään arjen toiminnan, pedagogisten ratkaisujen ja oppimisympäristöjen suunnittelussa. Sen toteutumista tarkastellaan osana vuosisuunnittelua ja toiminnan arviointia.

Kiteen varhaiskasvatuksessa on käytössä kriisisuunnitelma, joka sisältää ohjeet uhka- ja vaaratilanteiden ennaltaehkäisyyn, niihin varautumiseen sekä toimintaan akuutin tilanteen aikana ja sen jälkeen. Suunnitelmassa määritellään toimintavastuut, viestintäperiaatteet sekä yhteistyö viranomaisten kanssa, ja se kattaa myös psykososiaalisen tuen järjestämisen. Esiopetuksen henkilöstö perehdytetään kriisisuunnitelmaan ja sen mukaisia toimintavalmiuksia harjoitellaan säännöllisesti. Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden viranomaisten kanssa.

[1] Kts. Kappale 3.2

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁶. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁷.

Erityiseen katsomukseen tai kasvatusnäkemykseen perustuva esiopetus Kiteellä

Kiteen esiopetussuunnitelma on paikallinen opetussuunnitelma, jota noudatetaan kaikissa esiopetusta järjestävissä toimipaikoissa Kiteellä. Toistaiseksi Kiteellä ei järjestetä esiopetusta, joka perustuisi erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään. Mikäli tällaista esiopetusta järjestetään tulevaisuudessa joko kunnan omana toimintana tai yksityiseltä palveluntuottajalta ostettuna, laaditaan sitä varten erillinen paikallinen opetussuunnitelma järjestämisluvalla ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa rajoissa. Mahdolliset erityiset painotukset kuvataan tällöin kyseisen yksikön omassa varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmassa.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvalla ja valtioneuvoston asetuksen¹⁷⁸ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

¹⁷⁶ Perusopetuslaki 7 §

¹⁷⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

¹⁷⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §